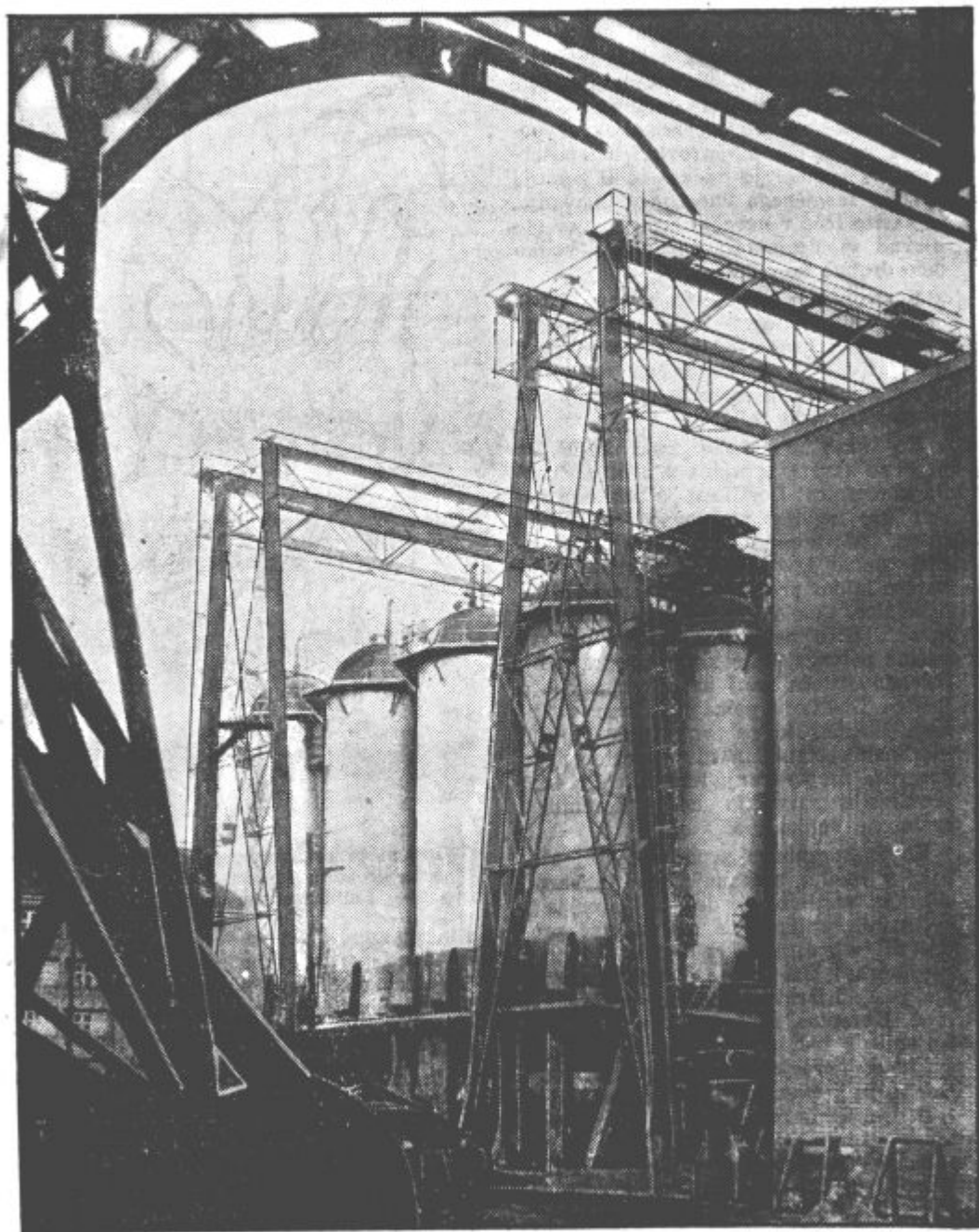

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 23.

V LJUBLJANI, 3. DECEMBRA 1933.

KNJIGA 14.

ORJAKI TEHNIKE

IZ PODZEMSKEGA LABORATORIJA

Tiho delo rastlinskih korenin

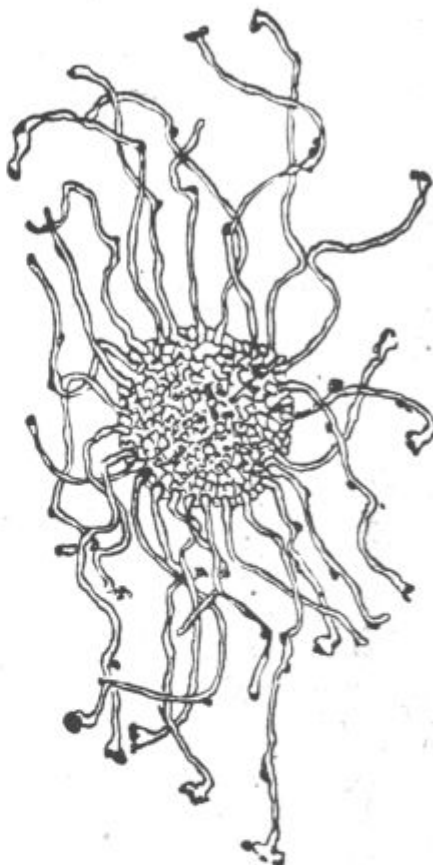
DR. O. RICHTER — A. J.

Ko se odenejo spomladi gozdovi in livade v zelenje, ko zažare mavrične barve cvetja po vrtovih, takrat človek najmočnejše občuti čudežno silo prirode. Dejal bi, da nam razkazuje tu na zemeljskem površju vse svoje mojstrovine in sposobnosti. V resnici je pa vse to le vnanja podoba resničnega čudežnega snovanja, ki skrito teče v naročju zemlje, kjer pohlavno in neumorno opravljajo veliko delo drobne koreninice.

Koreninam je določila narava dvoje odgovornih nalog. Priklepati morajo rastlino na grudo, od katere žive, in ji dovajati v njej nakopičene hranilne snovi, od katerih rasto in uspevajo njeni nadzemjski deli.

Ko začne semensko zrno kaliti, se najprvo zavrtja iz njega v zemljo drobna koreninica. Dostikrat je težak ta posel, ker zemlja ni povsod mehka in rahla, toda koreninica je vztrajna in počasi vendar le najde voljno vrzel, skozi katero lahko prodre v svojo podzemsko delavnico. Celo če zadene koreninica na kamen, noče nehati, ampak si na vse načine pomaga, da slednjič prodre vanj. Návadno izloča nanj neko razkrajajočo kislino. Dostikrat pomaga že sama ogljikova kislina, ki se tvori pri dihanju rastlinskih stanic in ki v zvezi z vodo povzroča preperevanje kamenin. Pri tem prodiranju razvijajo nežne koreninice nesluteno veliko moč.

Ko je koreninica prodrla dovolj globoko v zemljo, postane močno in varno sidro za rastlino. Ne dež, ne veter je v normalnih prilikah ne moreta več premakniti z mesta in tudi druge vnanje sile morajo biti že precej velike, da se jim posreči izruvat rastlino s korenino vred. Korenina se je namreč med tem opremila s trdnimi vlaknastimi stanicami, ki so neverjetno žilave, če jih sodimo po njih neznatnosti. Čim večja postaja rastlina, tem bolj širi in spolnjuje sistem svojih korenin. To je nujno potrebno, kako bi sicer vzdržalo visoko drevo s košato krošnjo, kadar se upre vanj vihar. Korenine morajo biti zaradi tega trdne, žilave in elastične bolj kakor najtrši deblov les. Vihar je sicer v stanu drevesu polomiti veje in prelomiti deblo, ali če ga izruje, potem ga izruje

Prečni prerez korenine z laščki, ki se z drobnimi sesalci oklepajo zrnč redilnih snovi v zemlji

s koreninami vred, ki se šele kasneje in samo na periferiji potrgajo.

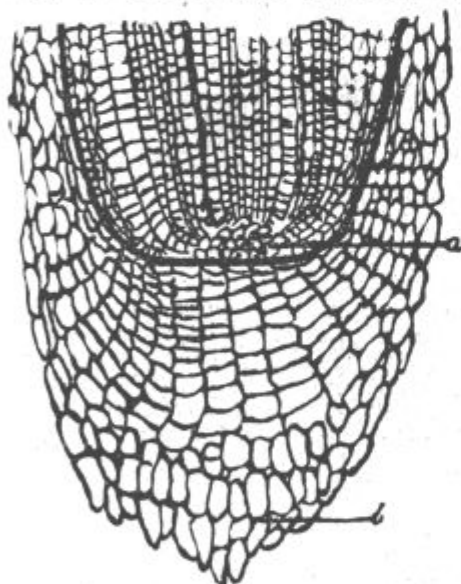
Ves mogočni šop vezi, ki priklepa rastlino na zemljo, je prav za prav delo koreniničnih konic, ki so najobčutljivejši del korenin. Konica korenine seveda ne prične svojega dela brez primerne orodja. Čez konico je poveznjena nekakšna kapica, zgrajena iz trdnejših stanic, ki jih korenina kakor sveder rine pred seboj. Vsaka, tudi najnežnejša rastlina izoblikuje svoje koreninice na ta način. Čim večja je rastlina, tem obsežnejše in solidnejše razplete svoje korenine. To zahteva že precejšnjega mehaničnega dela, a poleg tega mora korenina — kakor rečeno — opravljati še

življenjsko važno nalogo, da oskrbuje rastlino z vsemi potrebnimi hranili. Rastlina ima sicer tudi listje, v katerem izdeluje s posredovanjem listnega zelenila in s pomočjo sončnih žarkov sladkor in škrob iz ogljikove kisline, ki je v zraku. Toda vse druge snovi, iz katerih gradi svoje staničevje, si mora preskrbeti iz zemlje. Ves ta gradbeni material ji morajo nabrati korenine, pa ne samo nabrati, spremeniti ga morajo tudi v primerne raztopine, ker le na ta način ga je rastlina v stanu izkoristiti. Te snovi morajo korenine šele poiskati, razrasti se morajo do njih, ker rastlina nima rok, da bi jih pobirala okrog sebe. Korenine morajo nadomeščati rastlini hkrati roke in usta. In ker hranilne snovi navadno niso prav bogato raztrošene v zemlji, se morajo korenine često potruditi do njih daleč v okolico. Poleg mnogih drugih snovi so rastlini najbolj potrebne: fosfor, apno, dušik in kalij. Vse te so običajno v zemlji v tež-

Koreninice pese ostanejo n. pr. zmerom čisto blizu rastline, medtem ko se drevesne korenine razpletejo dostikrat zelo daleč izpod krošnje. Zmerom poskušajo zajeti kolikor mogoče mnogo vode, ker je naloga korenin tudi oskrbovanje rastline z vodo, ki je velike rastline zlasti drevesa porabijo neverjetno velike množine. V normalnih priklakah jim korenine lahko sproti nadomeščajo vlago, ki jo rastline izhlapevajo, toda v poletni vročini je potrošnja vode dostikrat le prevelika in listje ovene.

Delo korenin je, kakor vidimo, zelo obilno in vsega ne zmagujejo niti ne cele korenine, ampak samo njih najmlajši in najnežnejši izrastki, tako zvalne lasne koreninice. To so kakor lasje drobna vlakenca, ki sede tik pred koncem najmlajših korenin. Brez oči ali drugih sličnih čutil najdejo te drobne niti nezmotljivo pot do snovi, ki jih iščejo. Kakor da bi jih neke tajne sile tirale v pravo smer, se rijejo po temni zemlji v najkrajši smeri do tistih kemičnih spojin, ki jim godijo. Ko najde koreninica drobec užitne snovi, se je oklene kakor z nežno ročico, ali bolje: ovije jo s finim sesalcem in jo začne raztapljati in razkrajati. Vse umetnije kemičnega laboratorija zisa uporabiti, dokler ne naredi iz nje raztopine, ki jo lahko posrka.

Ako premislimo, koliko hrane potrebuje rastlina, preden se razvije iz drobnega semenskega zrna v močno, košato drevo z listjem, cvetjem in plodovi, potem zaslutimo, kako velikanski morajo biti kemični laboratoriji, ki jih je narava uredila v rastlinskih koreninah. Ena sama buča tako mogočno razplete sistem svojih korenin, da bi dobili 25 km dolgo vlakno, če bi nanizali drugo na drugo. To je brezprimerno živahna rast, ako upoštevamo, da je za vse to delo rastlini na razpolago le nekaj toplih mesecev pomladi in poletja. Drobna zelišča prav nič ne zaostajajo za večjimi rastlinami, zlasti, če jim je namenila narava za življenje pusta, nerodovitna tla, kjer so hranilne snovi zelo redko posejane in primanjkuje vode. Nekoč sem našel na suhem travniku ob Vzhodnem morju mačeho, ki je pognala ozkemu traku podobno korenino več ko meter globoko v peščena tla, da se je prerila do malce bolj vlažne zemeljske plasti. Šele prav na koncu tega traku je imela zelo gosto razpleteno mrežo korenin, dokaj razsežnejšo kakor si jo or-

Podolžni prerez konice koreninice:
a) konec koreninice, b) oklep trdnejših stanic, s katerimi se koreninica vrta v zemljo

ko topljivi obliki. Korenine jih morajo šele raztopiti, preden lahko postrežejo z njimi rastlini.

Glavna pomočnica koreninam pri tem težkem poslu je voda, ki pronikne v zemljo po dežju. Korenine, kakor da slutijo to, se skoraj zmerom tako razraščajo, da obvladajo vso zemljo, ki se napaja s kapljicami, padajočimi z listja.

ganizirajo rastline običajno bolj plitvo pod zemljo.

Rastline pa v razpletanju svojih korenin nikoli niso potratne. Brž ko je zemlja na nekem mestu izčrpana, lasne koreninice odmro, njihove snovi pa porabijo sosedne koreninice. Kjer pa je zemlja zelo redilna, se koreninice tem bujnejše razvijejo. Skromno razpredene korenine imajo samo tiste rastline, kjer za vsrkavanje hranilnih snovi ni treba opravljati mnogo kemičnega dela. To velja zlasti za mnoge vodne rastline, ker je tem zmerom na razpolago dovolj že raztopljenih rudninskih snovi, ki jih morajo koreninice le še posrkati vase.

Korenina se ume zmerom na čudovit način prilagoditi naravi zemlje, v katero se je zariła. V izjemnih prilikah pa mora biti seveda tudi ta prilagodnost enkrat pri kraju. Kadar v okolici dokončno zmanjka hranilnih snovi, tudi korenina ustavi delo in rastlina mora lakote poginiti. Kjer se zemlja pospešeno izkorišča z rastlinstvom, to je v poljedelstvu, je treba sproti nadomeščati porabljene hranilne snovi v zemlji. Z umetnim gnojenjem je treba vzdrževati in olajševati toli koristno delo korenin, ki se nam zmerom oddolže na ta način, da nam rede močnejše, bolj zdrave in žlahtnejše rastline.

DECEMBERSKA MEGLA

KLIMA SLOVENIJE

DR. OSKAR REJA

Absolutna in relativna vlaga. Slično zavisnost od morja kakor temperatura zraka ima tudi vlaga v zraku. Čim bolj se oddaljujemo od vira vlage, tem manj je vodne pare v zraku. Skoraj vsa vlaga izvira iz morja, le majhen del je pride z jezerskih in rečnih površin, močvirij in vlažnih travnikov ter po rastlinski transpiraciji v ozračje.

vlažen zrak, kakor je pri meglenem vremenu.

Zračni pritisk. Glavna značilnost zračnega pritiska v Sloveniji je njegova nestalnost. Slovenija leži že v območju ciklonov, kjer se stalno menjava visok in nizek zračni pritisk. V vodoravni smeri se zračni pritisk zelo počasi menja. Zato zadošča, če si ogledamo njegov potek v Trstu, ki je tik ob

I.	Trst	Ljubljana	Celovec	Maribor	Obir
Absolutna vlaga	9.3	7.9	7.1	7.9	4.9
Relativna vlaga	68%	79%	76%	79%	89%

Vidimo, da absolutna vlaga tem bolj pojema, čim bolj se bližamo kontinentalni Sloveniji. Največ je ima Trst, najmanj Celovec. Števila predstavljajo povprečne letne vrednosti. Absolutna vlaga pojema z rastočo absolutno višino. Obir je ima polovico manj ko Trst. V

morju in ni treba vrednosti reducirati na morsko gladino.

V tabelici II. so izkazane vrednosti v milimetrih za januar in julij, ker sta ta dva meseca najbolj značilna. Vidimo, da je zračni pritisk povprečno najvišji pozimi, najnižji poleti. Povprečni in abso-

II.	TRST	Povpr.	Povpr. maks.	Povpr. min.	Povpr. ampl.	Abs. maks.	Abs. min.	Abs. ampl.
januar		761.6	772.0	743.1	28.9	777.7	731.5	46.2
julij		758.5	763.7	750.6	13.1	766.1	746.4	19.7

tabeli I. pomenijo številke za absolutno vlago, koliko gramov vode vsebuje en kubični centimeter zraka.

Drugače je z relativno vlago, ki je visoka, če je mnogo absolutne vlage v zraku ali če je pri majhni količini absolutne vlage temperatura zraka nizka. Trst beleži kljub najvišji množini absolutne vlage najnižjo relativno vlago. Zaradi najnižje absolutne višine in nižje zemljepisne širine prevladujejo v Trstu povprečno visoke temperature, ki znižujejo relativno vlago. V notranjosti Slovenije pa so temperature zaradi višjih absolutnih višin in višjih zemljepisnih širin povprečno nizke in večajo zato relativno vlago kljub nizki množini absolutne vlage. Prav tako narašča relativna vlaga z rastočo absolutno višino. Obir je ima povprečno letno 89 %. Še višje doseže relativna vlaga 100 %, izloča se v obliki oblakov. Nato pa relativna vlaga navzgor zopet stalno pada. Pri relativni vlagi pomeni 100 % absolutno

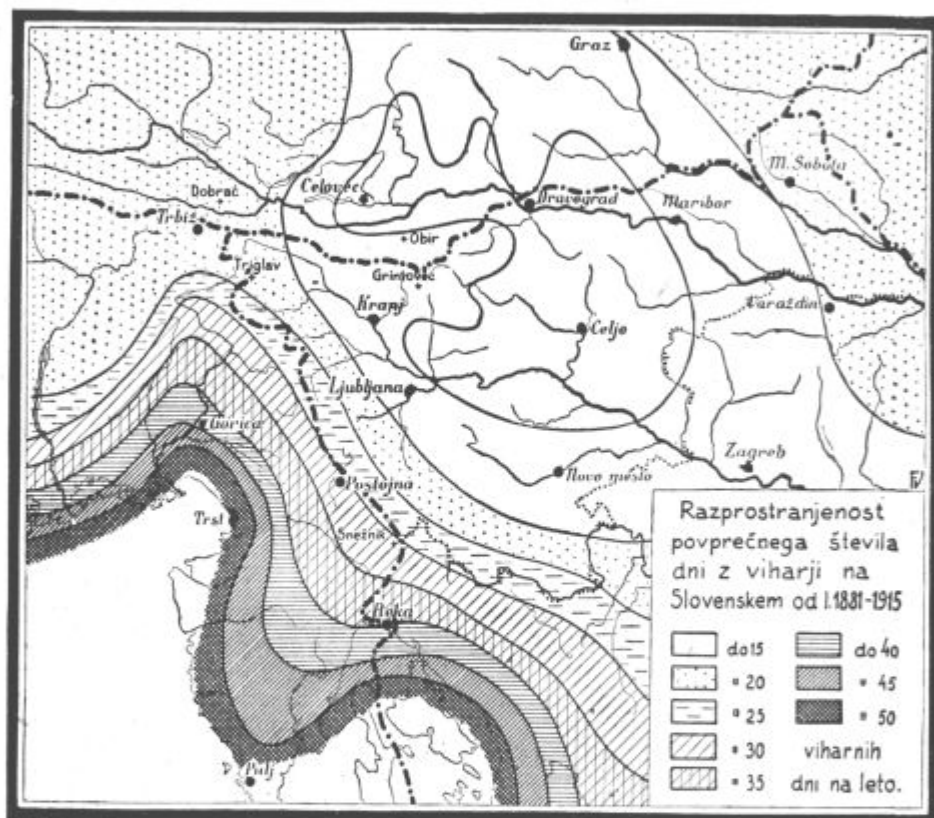
lutni maksimi so najvišji pozimi, najnižji poleti, nasprotno pa so minimi najnižji pozimi, najvišji poleti. Amplituda zračnega pritiska je tedaj največja pozimi, najmanjša poleti. Pozimi je namreč v naših krajih zrak najjačje zgoščen nad hladnimi celinami, nad morji ga je manj. Poleti pa je več zraka nad morji, a nikdar toliko kot pozimi nad kontinenti, prav tako je zračni pritisk veliko bolj enakomerno razdeljen nad morji in kontinenti kot pozimi. Tvorba in pomicanje ciklonov, ki potujejo pozimi pred vsem nad morji, nima toliko zraka na razpolago kot poleti. Zrak je tako rekoč zadržan nad kontinenti, zato so zimski minimi tako nizki, poleti pa najvišji, prav tako pa so maksimi najvišji pozimi, najnižji poleti. Takšen potek zračnega pritiska, posebno pa minimov, je največje važnosti za vetrove, padavine in oblačnost.

Vetrovi. Da raztolmačimo vetrove v Sloveniji, moramo izpregovoriti še ne-

kaj besed o potovanjih ciklonov.* Cikloni potujejo od zapada proti vzhodu preko gladkih terenov, izogibajoč se goratih pokrajin, najraje tam, kjer je zrak topel in razrahljan, kjer je zračni pritisk majhen. Pozimi potujejo tedaj cikloni najraje preko morij, kjer je zrak relativno topel in morska površina gladka. Poleti, ko je zrak toplejši nad celino, opazimo ciklone večkrat tudi tam.

ob severnem robu in po Jadranskem morju vzdolž Dalmacije proti vzhodu. Poleti, ko je zrak nad Srednjo Evropo toplejši kakor nad morjem, potujejo cikloni tudi preko kontinentalne Evrope. Jeseni, ko je situacija ista kakor pomladi, so cikloni potisnjeni znova proti jugu.

V Sloveniji poznamo v glavnem dva vetrova: s severne smeri nam piha »bur-

Največ viharjev imamo v našem skrajnem primorju, ki zaznamuje do 80 viharnih dni na leto, seveda povprečno vzeto. V posameznih letih more biti še več viharnih dni. Pod viharnim dnem razumemo tak dan, ko veter že upogiba debelejšje veje na drevesih. Na sliki so pod viharnimi dnevi mišljeni dnevi z burjo in z jugom. — Vidimo, da burja in jug segata v splošnem do planinskih pregraj Julijskih Alp in kraških planot. V notranjosti Slovenije pa je zrak pri tem razmeroma miren.

Ta dejstva so za potovanja ciklonov preko Slovenije največje važnosti. Cikloni, ki prispejo pozimi preko Gibraltarske ožine nad Sredozemsko morje ali ki se stvarjajo sekundarno nad Lyon-skim zalivom, potujejo najraje ob južnem robu Sredozemskega morja proti Prednji Aziji. Spomladi potujejo že bolj

ja«, iz južne pa »jug«, vremenslovci pravijo »širok«. Jug piha od južnovzhodne do južnzapadne smeri vedno tedaj, kadar se bliža Sloveniji ciklon. To so topli in vlažni južni vetrovi, ki pihajo v prednji del ciklona. Takoj za jugom potegne hladna in suha burja, ki piha v zadnji del ciklona, ko ta že odhaja. Jug prinese vedno deževno vreme, burja pa nebo zjasni. Ta dva vetrova sta pri nas najpogostejša, pojavljata se menjaje te-

* Glej Zis, knjiga 8, str. 564, 592, 618 in 646.

kom leta, burja pogosteje in jače pozimi, jug pa poleti. Pozimi potujejo namreč cikloni južno od nas, zato prevladuje burja, poleti pa potujejo cikloni preko nas ali celo severno od nas, zato je pogostejši južni veter.

Pomladi in jeseni, deloma tudi poleti opazujemo posebno v višjih krajih, da pihajo ob lepem vremenu stalno zmerno jaki vetrovi z zapada. Ti dospejo iz območja visokega zračnega pritiska, ki se v tem času pomakne bolj proti severu, tako da območje prevladujočih zapadnih in južnozpadnih vetrov doseže tudi naše kraje. Pri formaciji ciklonov postanejo ti vetrovi južni, topli in vlažni, ki pihajo potem v prednji del ciklona.

Z zapadnimi vetrovi so v zvezi severnozpadni vetrovi, ki se pojavljajo samo poleti ob lepem vremenu. Visok zračni pritisk se je poleti pomaknil visoko proti severu, tako da pridejo naši kraji od časa do časa v območje pasatov. Ti vetrovi niso pravi pasati, ki bi pihali iz severnovzhodne smeri proti ekvatorskemu minimumu zračnega pritiska, temveč so že starim Grkom bili znani pod imenom »eteziji«. Poleti se namreč stvori nad Arabijo in Perzijo zaradi močnega segrevanja tal minimum zračnega pritiska, ki priteguje nase slovite monsune z Indijskega oceana, s Sredozemskega morja pa severnozpadne vetrove znane

kot etezije (grški etos znači leto). Eteziji so tedaj vetrovi, ki se vsako leto ponavljajo.

Preostanejo še vetrovi lokalnega pomena, morski in celinski vetrovi v primorju. Ponoči pihajo vetrovi zaradi hladnejšega zraka nad celino proti morju, podnevi z morja proti celini. Ta pojav je zaradi večje temperaturne razlike med celino in morjem poleti pred vsem razvit v tem letnem času. Ker je srednja Slovenija odrezana od morja ne daleč od obale po Julijskih Alpah in kraških planotah, segajo morski vetrovi le do gorskih pregraj, vsaj neposredno nad zemeljskim tlom.

Drugi krajevni veter je gorski in dolinski veter v planinskih predelih Slovenije. Gorske doline se poleti kaj hitro segrejejo. Ker se segrejejo tudi pobočja, postane zrak povsod ob tlu zelo lahek in struji ob dnu in ob pobočjih doline proti grebenom in vrhovom gornjega dela doline. Nastane dolinski veter. Ponoči pa se zrak ob pobočjih ohladi in ker postane težek, se zvali v dolino, zapiha gorski veter. V podolgovatih dolinah, kakor so Krma ali Vrata pod Triglavom, opažamo ta pojav pred vsem ob lepem vremenu poleti, ko so temperaturne razlike med dnevom in nočjo velike.

DAJJE

LAUBACH — LJUBLJANA

ELZA KOSTIAL

V »Zis« (v Vegovi številki) piše dr. L. Cermelj, da je oblika Laubach v dodatku Vegovih logaritmov (1783) seveda tiskovna pomota namestu Laibach. Ni tako. Mesto so zvali Nemci najprej Laubach (iz tega je lat. Labacum), potlej Laybach, naposled pa Laibach (kakor Seisenberg iz Säus, preko Säus., Maierle iz Mäu-, preko Mäu-, Rein iz Raun preko Räuun itd.). Najstarejša oblika je nastala iz slov. »v Ljubljah«, ko se je naselje zvalo slov. Ljubljane (množina), to je »selo na (ob) Ljubu« (ali po L. Pintarju »ob Lébu« — griču [sedanjem Gradu]). »Rečnik mesta« navaja 88 jsl. krajepisnih imen iz osnove »Ljub.«. Ko se je pozabilo, da je Ljubljane stanovniško ime (v pluralu), se je ime spaciilo v »Ljubljana« (iz tega so Lahi napravili Lubiana). Nemški au iz sl. u je v krajepisnih imenih jako navaden pojav: Lausach iz »v Lužah«, Zauchen iz »v Suhu«, Wigaun iz Begunje — Begunci itd.

Prebivalci mesta so se imenovali najprej Ljubljane, potem Ljubljanci (»Lj. zaspanci«

v nar. pesmi!) in nazadnje Ljubljančani — v zadnji obliki so zapored tri pripone istega pomena! Literatura o slov. in nemškem imenu mesta: Metelko, Lehrgebäude 1825, pg. 190.; Costa, Laib. Zeitung 1854, 25. febr.; Novine 1852, št. 94 in 1854 pg. 22; Mittheil. d. hist. Vereines f. Krain, 1852, pg. 83 in 1857, pg. 18; Vodnikov spomenik, 1859, pg. 182; Pintar, Zvon 1908 i. dr. O starejših »razlagačih« pravi Miklošič duhovito: »Deren Quantum und Quale Allah immerfort bessern möge!« (Vodn. spom., str. 182.)

Popravi! V članku o Ivanu Buninu na str. 590—592 sta se na str. 592 vrinili dve tiskovni napaki: V predzadnjem odstavku čitaj pravilno: »Kot pripovednik nadaljuje Bunin slavno tradicijo (ne tragedijo) ruske lepe proze i. t. d., malo dalje pa čitaj Tjučev (ne Tinčev). Na str. 595 je avtor B. Borko, ne B. Rorko.

ČLOVEK NE ŽIVI SAMO OD KRUHA

BIOKEMIJA, ZNANOST O PREHRANI IN PRESNOVI

Beseda »biokemija« je postala v zadnjih letih prav popularna. Prej se je bavil laik, ki je iskal rad medicinskih čudežev, z »naravnim zdravilstvom«, to pa je postalo sedaj prav nemoderno, izrinila ga je homeopatija, a danes sta iridologija (ugotavljanje bolezni po očeh) in surova hrana na dnevnem redu. A istočasno se je razširil z veliko naglico nauk o biokemiji, ki dosega baje najčudovitejše zdravilne uspehe.

Tu se dogajajo stvari, ki jih često opazujemo v življenju: v senci rastočega drevesa uspevajo najčudovitejši zajedalci. Kajti na tem novem nauku ni novo niti ime »biokemija«, ker označuje ta, žal, zlorabljena beseda resno znanost, ki je v zadnjih časih postala tako pomembna, da je vredno pobaviti se ž njo.

Že ime samo — ki ga uporabljajo že kakšnih 30 let poleg in namestu stare označbe »fiziološka kemija« — nam pove, da gre za raziskovanje življenjskih pojavov s kemičnimi metodami. Ta znanost obravnava mnogo splošno zanimivih vprašanj, med katerimi je najpopularnejše še danes vprašanje: Česa potrebujemo za smotno in zadostno prehrano.

Odgovor na to vprašanje je tesno zvezan z drugim vprašanjem:

Iz katerih snovi sestoji rastlinski, živalski in človeški organizem in kako se te snovi spreminjajo v vsakdanjem življenju?

Po Lavoisieru (1789) vemo, da je živalska presnova v bistvu počasno zgorevanje s sodelovanjem vdihanega ozračnega kisika. Naše znanje o presnovi pa je stopilo na gotovo podlago šele tedaj, ko so naše telesne sestavine, našo hrano in izločine kemično natančno preiskali. Liebig, Pettenkofer in Voigt so v bistvu izvedli to delo. Po njih vemo, kakšen učinek imajo ogljikovi hidrati (škrob, moka, sladkor), maščobe in beljakovine na presnovo. Zaključek in krona tega dela so bila Rubnerjeva raziskovanja, ki so uvedla v nauk o presnovi pojem zgorilne vrednosti (kalorije). Vsako organsko telo daje pri zgorevanju določeno množino toplote, ki lahko opravi določeno delo. Maščobe in ogljikovi hidrati se lahko medsebojno zastopajo v razmerju svoje toplotne vrednosti, samo

beljakovine imajo izjemno mesto zaradi svojega dušika. Beljakovina rabi pred vsem kot nadomestilo porabljenega telesne substance.

Rubner je zelo natančno izračunal toplotne vrednosti za maščobe, ogljikove hidrate in beljakovine. Na temelju dolgoletnih poskusov smo prav dobro poučeni o izdatnosti različnih živil in o potrebi našega telesa po njih.

Toda nobeno znanstveno odkritje ni zaključno. Vsakemu vprašanju, ki ga dovoljno rešimo, se priključijo spet nova vprašanja. Vemo pač, koliko maščobe, ogljikovih hidratov in beljakovine potrebuje človek dnevno, a zakaj baš te snovi?

Tu nas vodi raziskovanje v najbolj zamotano vprašanje kemije. Najdalje nam je znana sestava maščob, tudi bistvo ogljikovih hidratov nam je znano v glavnem — nekateri sladkor proizvajamo celo lahko umetno —, o kemični naravi beljakovin smo isto tako precej dobro poučeni, ne da bi že dosegli povsem zadovoljivo znanje. Vprašanje o izvoru hranilnih snovi je vodilo do intenzivnega raziskovanja rastlinskega življenja. Vemo, da je rastlina, ki lahko asimilira ozračno ogljikovo kislino, vodo in dušik vsebujoče soli pod vplivom sončnih žarkov. Rastlina je nazadnje dobaviteljica vseh naših življenjsko važnih snovi. V živalskem telesu se izvrši razčlenitev pod vplivom svojevrstnih snovi, tako zvanih fermentov.

Ko je znanost v glavnem videla jasno v vse te probleme, je nastalo vprašanje, da-li bi se ne dalo živalsko življenje ohraniti s čim bolj očiščenimi beljakovinami, maščobami in ogljikovimi hidrati. Pri tem se je izkazalo, da so potrebni še posebni činitelji, ki so jih bili dotlej prezrli, ker so hrano ljudje uživali večinoma tako, kakor jo je dajala narava. Toda pri hranitvi s posebno prepariranimi hranivi so lahko ugotovili učinek in važnost dotlej neznanih snovi, vitaminov.

Natančno proučevanje razčlenbe ogljikovih hidratov v telesu je vodilo do sijajnega odkritja, kako je mogoče vplivati na staro človeško bolezen, sladkorno bolezen. V trebušni slinavki je snov, ki razčlenjuje iz ogljikovih hidratov pri prebavi nastajajoči grozdni sladkor. Pri diabetikih, sladkorno bolnih, manjka te snovi, če mu jo pa vbrizgemo, se bo tu-

di pri njem sladkor pravilno razčlenjeval. Odkritje te snovi, inzulina, je že marsikakšnemu človeku rešilo zdravje in življenje.

Inzulin izločuje žleza trebušna slinavka ne skozi anatomske vidni odvod v njej, temveč naravnost v obdajajoče jo žilje. Takšno vrsto izločevanja, sekrecije, imenujemo danes »notranja sekrecija« in raziskovanje tega pojava nam je v zadnjih letih osvetlilo marsikakšno skrivnost v presnovnih procesih.

Iz tega kratkega pregleda je razvidno,

kako široko področje obsega biokemija. Če pomislimo, da obravnava tudi presnovo v spremenjenih pogojih, n. pr. v različnih podnebnih in pri različnih boleznih, bomo razumeli, da more posameznik le s skrajnim naporom vseh sil pregledati to področje. Praktično pa se je ta znanost tako razvila, da obdelujejo različni raziskovalci in laboratoriji sarno posamezne njene probleme, v smotreni delitvi dela.

(Po razpravi prof. H. Stuedela — k)

ŽIVALI V ZIMSKEM SPANJU

Clovek potrebuje premoga, oblake in kruha, da prebije zimo, živalim pa pomaga narava. Živali se selijo na jug, kjer je dovolj sonca in hrane, ali pa se splazijo v svoje toplo gnezdo, kjer žive od svoje tolsče ali pa otrde v smrti podobnem spanju, dokler jih ne prebudi pomlad.

Zimsko spanje toplokrvnih živali, medvedov, ježev, netopirjev itd., temelji na popolnoma spremenjeni presnovi, ki jo povzročijo žleze z notranjo sekrecijo. Posebno ščitna žleza med zimskim spanjem močno poleni, tako da oddaja hormonov popusti. Ves živalski organizem se s tem spremeni.

Krap prezimuje na vodnem dnu

Telesna toplota se zniža in dihanje se skoraj ustavi. Ježa v zimskem spanju potopimo lahko za 20 minut pod vodo, ne da bi se zadušil, dočim bi poleti poginil že po nekoliko minutah. Tudi odpornost proti strupom se v zimskem spanju močno poveča. Ko je znanost spoznala ta notranja dogajanja, ji je uspel poskus, da je prebudila speče živali z vbrizganjem ekstrakta iz ščitne žleze, z vbrizganjem drugih

žlezni snovi pa lahko povzroči umetno zimsko spanje.

Skoraj popolnoma neraziskana je lastnost mnogih žuželk, da prebijejo zimo brez zaščite in toplote. Često

Kobilice sedijo otrple na drevesnih vejah

prenesejo mraz, pri katerem bi mi oledeli. Njih telesna tekočina se vede tako kakor z glicerinom pomešana voda v avtomobilskih hladilnikih, ki zmrzne kakor znano šele daleč pod ničlo. Tenke nožice jim postanejo sicer krhke kakor steklo in se prelomijo ob najmanjšem dotiku, toda življenje v telesnih stanicah se ohrani in čaka na pomlad.

Ljudje, posebno v velikem mestu, sicer ne opazijo ničesar o zimskem življenju žuželk, kvečjemu zagledajo kdaj kakšno samotno zimsko muho, ki brenči ob okenski šipi, toda po skritih kotih gre življenje žuželk dalje. Kobilica sedi tiho in mirno na kakšni otrdeli zimski veji, oko jo komaj opazi; ličinke os prezimujejo v kakšni zmrzli gosenci kakor v krsti, a v trdih tleh spijo ličinke hroščev. Samo v drzavah živče žuželke, kakor čebele, ostanejo žive in se v svojem varnem panju medsebojno grejejo. Seveda postane večina otrdelih žuželk plen žuškojedcev. Pticom, mišim, vevericam ni treba zasledovati žrtev, ker postane

mirno vse njihov plen, kar je otrpnilo v zimskem spanju.

Zmrznjenje pa mnogim živalim nikakor ni vedno smrtno. Opazovali so

Ježa v zimskem spanju lahko tiščiš dvajset minut v vodi, ne da bi utonil

komarje, ki so zamrznili v ledeno klado, a ko se je ta otajala, so oživeli. Kača lahko zmrzne tako, da postane trda kakor palica, toda v topli sobi bo ta palica hipoma oživela. Narava se pač poslužuje umetnij, ki jih ne moremo razumeti. Neki ameriški artist se je dal pred kratkim sicer zalcedniti v ledeno klado in so ga v tem stanju prepeljali iz nekega mesta v drugo, a imel je vsaj luknjo za dihanje. Pri zamrznjenih živalih pa odpade tudi to, za nas življenjsko važno delovanje.

V ledu se dajo polži ohladiti do -75 stop., žabe do -25 stop. in krapji poginejo šele pri -15 stop. Celzija. Kaj sploh počenajajo ribe naših voda pozimi? Velik del jih živi kakor znano pod zamrznjeno površino dalje, a

Komar prezimi lahko v koščku leda,

nekatero zapadejo kakor toplokrvne živali zimskemu spanju. Tako se krap pri nastopu ostrega mraza zarije ves ali delno v blatno dno. Ne žre več in se ne giblje. Dihanje se omeji na minimum. Kakor živ mrtvec čaka na toplejše vreme in prespi kakor umetnik stradanja mrzli letni čas, ne da bi poginil. Narava skrbi povsod za prilagoditev, spreminja presnovno zimskih dremačev in ohranja na ta genialni način vrste. Kc

DR. EMIL ROUX

(17. XII. 1853 — 3. XI. 1933)

Zadnji izmed neposrednih Pasteurjevih sodelavcev je preminul tik pred svojim 80. letom. Doma je bil iz Confolensa (Charente). Znameniti profesor kemije v Clermont-Ferrandu si ga je postavil za preparatorja in ga pozneje vzel s seboj v Pariz, kjer je medicince Roux l. 1878. vstopil v Pasteurov laboratorij. Odličnega fiziologa in točnega eksperimentatorja je Pasteur porabil pri svojih poskusih glede ublažitve strupov, glede kurje kolere in glede cepjenja zoper vranični prisad ali črn pri ovcah in govedu.

L. 1883. ga je Pasteur poleg treh drugih strokovnjakov poslal v Egipt, da bi proučevali azijsko kolero. Po svojem povratku se je s pridom udeležil Pasteurovih raziskav o struklini. Njegova osebna raziskavanja o mikrobskih strupih so mu prinesla občudovanje učnega sveta in hvalečnost vsega človeštva. L. 1889. je organiziral bakteriološki tečaj, ki ga je doslej posejalo nad 3000 učnjakov ali mladih medicincev iz vseh krajev. Ta tečaj je mnogo pripomogel, da se je po svetu razširil navedeni in umski vpliv Francije.

Mojstrska Rouxova in Yersinova študija o difteričnem toksinu je služila Nemcu Behringu za izhodišče, po katerem je odkril antitoksin. Roux se je najprej posrečilo, da je

praktično izkoristil to najdbo in njegov serum proti davici je vzbudil velikansko pozornost na mednarodnem zdravniškem shodu v Budapešti. Zato je Figaro razpisal javno zbirko, ki je vrgla nad milijon frankov ter omogočila otvoriti izdelovalnico za ta lek na Pasteurovem zavodu. Na stotisoče otrok po vseh delih sveta se je z njim otelo smrti.

Emile Roux je bil duhovni sin in nadaljevalec nesmrtnega Pasteura, čigar Zavod je samostojno vodil po Duclauxovi smrti 1904 do letos. A. D.

VIRGIL V ALBANIJI

Arheolog L. Ugolini je raziskaval albansko mesto Buthrote (Butorintum) in dognal, da se spomeniki strinjajo z Vergilovim opisom v Eneidi. Odkril je celo vrata, ki jih Enej poljubi, preden stopi v mesto. Gledališče, zgrajeno v IV. stoletju pred Kristom, je dobro ohranjeno. Vidi se še kotiček, kjer so delali grom in iz katerega je prihajal »deus ex machina«. Profesor Ugolini domneva, da se je Virgil svoje dni precej dolgo mudil v Butorintu, ker je tako natanko obdržal ta kraj v spominu. (K)

DR. SLAVKO JEŽIĆ

A. DEBELJAK

Rodil se je 1895 v Dubravi (kotar Čazma), kjer je dovršil osnovno šolo. Gimnazijo je obiskoval v Bjelovaru, na dunajski univerzi pa se je posvetil slavistici in romantiki. Tam je l. 1916 dosegel doktorski naslov. Poslej je bil dvakrat dalje časa v Parizu, n. pr. 1921 kot prvi hrvatski stipendist francoske vlade poleg dr. Cepulića, med tem ko sta bila iz Ljubljane dr. P. Brežnik in pisec teh vrst. Prav prijetno smo drugovali po stari Luteciji dobrih deset mesecev.

Prijatelj Ježić je prepotoval Italijo, Švico, Francijo, Nemčijo, Madžarsko in Avstrijo. V deželo cvetočih citron se je še večkrat povrnil. Služil je kot profesor od 1917 v Zagrebu, 1930 v Oslijeku, a od 1931 zopet v hrvaški prestolnici.

Bil je 7 let tajnik Društva hrvatskih književnikov in nekaj časa tajnik PEN kluba (center Zagreb).

Izdaval je 1932 bibliografski list »Književni Život«, ureja kolekcijo »Noviji Hrvatski Pisci«.

Sodeloval je najprej v orladinskih listih (n. pr. »Pobratim«, a pozneje v »Savremeniku«, »Vijencu« ter dnevnih in strokovnih časopisih (»Nastavni Vjesnik«, »Revue de Littérature Comparée«). Imel je več predavanj o francoski književnosti v Zagrebu in o naši književnosti v Parizu.

Izdal je Frankopanovo književno ostalino 1915, »ali je Jugoslavenska Akademija to izdanje povukla iz prometa zbog lascivnih pjesama«, poroča B. Vodnik v Nar. Enciklopediji. Frankopan nas Slovence zanima še posebno zato, ker je v svojo zbirko »Gartlic za čas kratitice« sprejel slovensko narodno pesem »Fratri putnice«. Zapisek je torej jako star. Pred njim imamo samo »Auerspergov fragment« iz 15. stoletja in Furlana Nicolettija opombe iz 16. st. Frankopanu gre nadalje hvala, da imamo med vsemi Slovani najstarejši prevod iz Molière: tri prizore iz komedije »George Dandin« (objavljen v izvirniku 1668). Dodelal ga ni, ker so mu l. 1671 glavo sneli... Srbska kr. Akademija Nauka je privzela izdanje Šoisov F. K. Frankopana.

Vrh tega je dr. Ježić izdal različna dela francoskih piscev za šolo (Scribe, Molière, Perrault, izbor francoske poezije XV.—XVIII. stol.), kritične izdaje novejših hrvatskih pisateljev (Novak, Senoa) in prireja »Ilirsko antologijo«.

Iz področja slovstvene zgodovine je dal na svetlo v knjigi: »Život i rad F. K. Frankopana« pri Mat. Hrv. 1921 pa »Francuska književnost do kraja klasičnog doba (842—1715) l. 1928. Razen tega je precej člankov književno zgodovinskih in kritičnih tiskal po obzornikih, a napisal je tudi predgovore nekim prevodom iz francoščine (P. Louys, M. Prévost, R. Rolland)

DR. SLAVKO JEŽIĆ

Prevajal je nekoliko iz češčine, nemščine, italijanščine, angleščine in največ iz francoščine (Le Bon, Seignobos, Prévost, Rostand, Maupassant, Roland, i. dr.); med ostalim je prevel še starofrancoski roman »Alkasin i Nikoletac«, ki spada po svojem ljubkem pripovedovanju med najdražestnejše orientalne, odnosno grško-bizantinske umotvorčice.

O Ježićevem izvirnem romanu »Brak male Ra« sem na kratko poročal l. 1923 v »Jutranjih Novostih«. Njegovo novelo »Ljubav na jezeru« je v nemškem prevodu objavil Agr. Tagblatt 1924 (»Glück am See«). Pripravlja snopec novel »Životi u sjeni«, kjer oblikuje hrvatske razmere pred padom Khuenove vlade. Ena njih, »Zločinstvo Duke Franića«, izide v letošnjem »Hrvatskem kolu«.

Zadnje njegovo tiskano delo — načrtov za bodočnost je še obilo — leži pred menoj: »Somnia vitae«, šopek stihov za literarne sladkosnedce. Klasične teme obdeluje v klasični obliki, dovršenem jeziku. Tu pa tam se jim pozna romanski vpliv, posebno starejša francoska lirika, iz katere je poleg tega srečno pohrvatil nekaj zastopnikov (Villon, Basselin, Ronsard, Du Bellay, Louise Labé). Ugajajo mi zlasti »Krt«, »Molitva o ponoči«, »Dvije sestre«. Redko udari na sodobno socialno struno po Coppée-tovem načinu n. pr. »Preko mostac«.

Ježićeva izvorna proizvodnja ni hudournik, ki pere in dere bregove, pač pa v parku jasno jezerce, koder se svetlikajo zlate ribice dobrih domislekov.

ŠVICARSKI DUH

Ali je švica narodnost? L. 1850 je Gottfried Keller, glasnik svojih sodobnikov, ki so se veselili dosežene politične enotnosti, razglasil svoj domorodni ideal kot neodvisen od plemena ali jezika.

Prišla je potlej doba, ko se je švicarstvo štelo kot ob sebi umevno. Slavni ju-

Prof. Emil Ermatinger

rist Bluntschli ga je kritiziral, češ, da je švicarsko narodno edinstvo samo na politični volji, ne pa na duhovni enotnosti. Izobraženci so se tedaj usmerili proti trem velikim prosvetam: nemški, francoski, italijanski.

Svetovna vojna je sprožila hudo, pa zdravo krizo. Konfederacija je bila na tem, da utone pod valovi nacionalizma. Ta čas je stopil na plan veliki samotar, odlikovanec Nobelove nagrade, Carl Spitteler, da raztolmači sodržavljanom švicarsko stališče. Javnost je povlekla z njim. Demokratsko načelo, močnejše ko mik blestečih tujih omik, je zmagalo.

★

V tem občutju je napisal profesor federalne politehniko, Emil Ermatinger, rojen 1873. Zgodovino pesništva in umstvenega življenja v nemški švici. Kakor njegov švicarski rojak, znameniti zgodovinar Jakob Burckhardt, postavlja Ermatinger vsakega pesnika v svojo dobo in okolico.

Jasno hoče opredeliti švicarskega duha, kar so že poskušali kritiki Vergil Rossel, Gonzague de Reynold in drugi.

Značilna poteza ni plemenska. Za G. Kellerja n. pr. je dokazal šest romanskih prednikov. Prej bi bila to zemljepisna, trdi Manfred Schenker, v Tribune de Genève. Geografski položaj je jako razvil individualizem.

Bistveni znak švicarskega pisatelja? Globoka spojenost s političnim življenjem svojega naroda. Zato se navdihuje pred vsem z zgodami in nezgodami svojega kolektiva. Umetnost zaradi umetnosti (l'art pour l'art) je alemanskim umetnikom tuje geslo. Umotvori kot n. pr. Hallerjeve Alpe so se porodili zlasti iz potrebe, da bi vršili moralni vpliv. Zato je pripovedništvo mnogo krepkejše od lirike ali dramatike.

Nekatere značilne črte alemanskega duha se nahajajo tudi pri pesnikih švicarske Romandije. Ermatinger je olajšal delo bodočim filozofom, ki bodo skušali očrtati švicarskega duha. K.

SUŽENJSTVO IN DRUŠTVO NARODOV

Ko je Francija povabila Anglijo na udeležbo pri zadnji kolonialni razstavi, je ta postavila paviljon za proučevanje in zatiranje kolonialnih bolezni. Anglija je bila

WILBERFORCE (po sliki Th. Lawrencea)

tudi prva sila, ki je odpravila v svojih naselbinah suženjstvo (julij 1833). Z vprašanjem abolicionizma, kakor pravijo učenci ukinitvi suženjstva, se ukvarja Društvo narodov. Kod pa se cvetelo zlo? Po obeh obrežjih Rdečega morja, v Libiji, v Abesiniji, na Kitajskem, v Birmaniji, na Cejlonu in v Osrednji Ameriki.

Najtežje bo iztrebiti ta družbeni nedostatek v islamskih deželah, ker koran izrečno dovoljuje sužnost in jo ureja. Ob velikih romanjih v Arabijo, zlasti v Meko, gonijo trgovci črne sužnje iz Afrike, preoblečene v ubožne božjepotnike. In eden izmed prosvetljenih despotov v Arabiji, Ibn Seud, kralj Nedža in Hedžasa, bo imel dosti preglavice, preden se mu posreči zatreči kupčijo s človeškim blagom.

Abesinija šteje sorazmerno največ sužnje, dva do tri milijone od 15.000.000 duš. Iz te države prihajajo najgrša poročila o našem poglavju, n. pr. major Darley v »Westminster Gazette« 1922, dr. Montandon iz Lausanne l. 1923. in odprava Kessel-Lablache, ki ju je pariški »Matin« poslal v Etiopijo.*

V Libiji se je suženjstvo razvilo iz sedstva osvobojenih ameriških sužnjev in

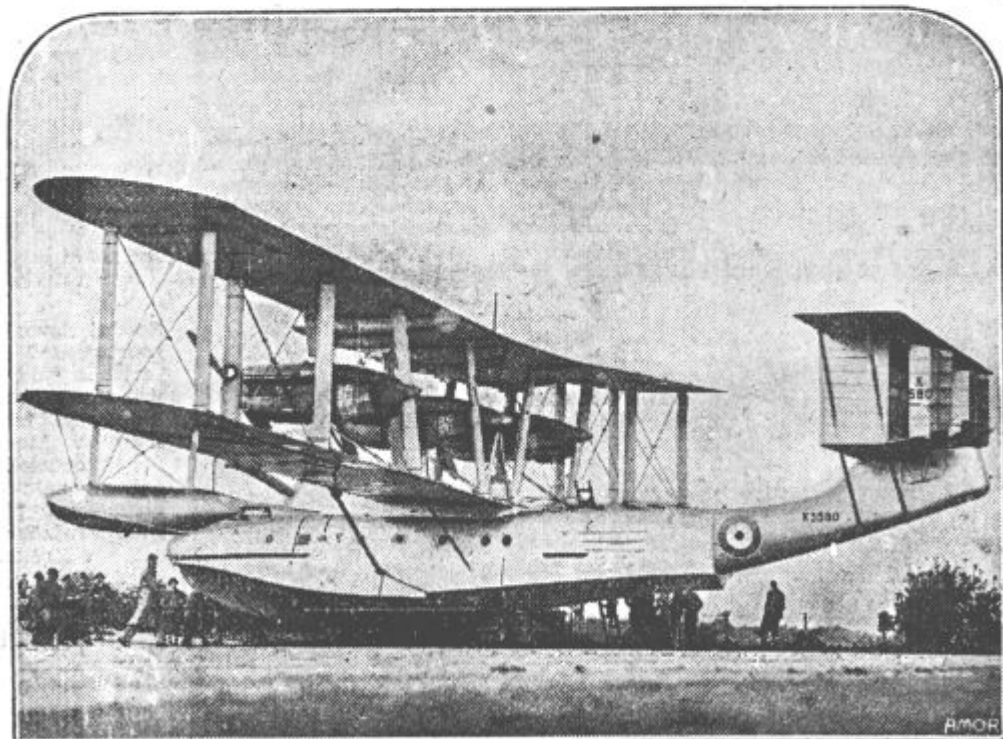
slabotnih, neodpornih domačinov; oni so te kaj hitro podjarmili.

Na Kitajskem kakor na Cejlonu in v Birmaniji pobeka suženjstvo iz trgovine s otroki; vzrok je preobčica naraščaja v posameznih ubožnih pokrajinah.

V portugalski Afriki, je poročala gospa Tereza Lavauden v Tribune de Genève 8. IX., je sužnost posledica upravne podkupnosti, očito kljubujoče zakonskim predpisom.

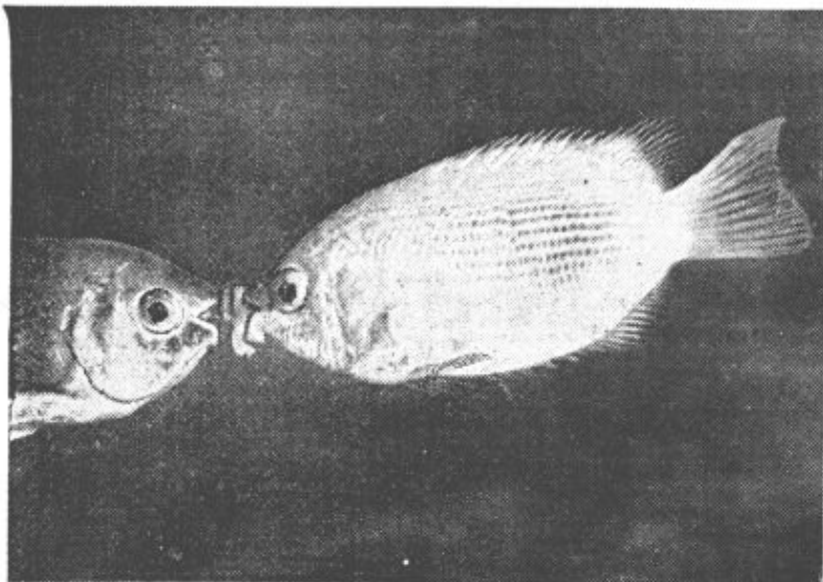
Kdaj se je začel odpor proti kupčevanju s človeškim blagom? Komaj 150 let je od tega. V Evropi gredo največje zasluge Britaniji. Posebno je omembe vreden njen sin Wilberforce, ki je bil z 20. letom (l. 1789.) izvoljen v poslansko zbornico in je po 44 letnem naporu zmagal s svojo mislijo. V rodnem mestu Hullu so mu postavili spomenik. D.

* Poročilo o tej odpravi izpod peresa Jos. Kessela je priobčeval naš obzornik v več nadaljevanjih, glej Zis knjiga 8. — Prim. tudi »Trgovina s sužnji v Orientu« Zis knjiga 7, str. 234.

VELIKO ANGLEŠKO BOJNO LETALO

»Blackburn Perth« je doslej največje angleško bojno letalo. Njega brzina je 240 km in akcijski radij 2500 km. Letalo ima tri motorje Rolls-Royce in je opremljeno s pripravo za metanje bomb, s tremi strojnicami ter avtomatičnim brzostrelnim topom.

Zgoraj (od leve proti desni): ribez v akvariju (iz newyorškega akvarija) — Nobelov nagrada medicino dr. T. Hunt Morgan med deco — Zamorska lepota Dekle iz Magadugu (francoski kolonij)

Spodaj levo: Ruska sportnica: Neka delavka iz Tule, ki si je priborila prvenstvo na kolesarski tekmi za dame v Moskvi — Ženski oddelek ruskih čet za zaščito pred strupenimi plini na zadnji vojaški paradi v Moskvi

ZGODE IN NEZGODE IZ AFRIKE

GEORGES DE FAURE

Brazzaville je mesto ob spodnjem teku veletoka Konga v Srednji Afriki. Pierre Timoret, poročnik 2. kolonjskega polka, je obljubil svoji zaročenki v Roscoffu na Francoskem, da ji bo pisal, kadar bo imel dva tisoč kilometrov pota za seboj. Sedaj stoji 2025 km od Brazzavilla s svojimi Senegalci, ki so na njegovo povelje postavili šotore. Še blizu 3000 km daleč bo moral skozi težko prehodne pokrajine, da dospe v malo kraljestvo M' Gorbo, kjer vlada nepokorni, vstaški Si Omar Djali. Timoret ima dva bela nižja častnika: Lambert in Andrieux poveljujeta oddelku senegalskih strelcev, ki pazijo na dragoceno poročnikovo življenje. Za osebno potrebo pa ima senegalskega poslužnika: M' Dué, ki je bil s svojim častnikom v svoje veliko zadovoljstvo po Franciji, zlasti pa v Parizu — toliko je pravil svojim rojakom o tem mestu, da so mu zvrgli vzdevek Parigot — M' Dué je te dni prejel krst. Česa je bil zmožen ta vrli, zvesti strelec, nam razodene nadaljnji potek bojnega pohoda.

Ko se je tisti dan daleč, jako daleč od neizmerne pustinje sonce nalik ognjeni plošči pogrezalo za obzorje, so se izvidniki male čete naglo približali prvi straži, ki je obstala in se nemudoma pripravila za bitko. Nekdo od moštva pa je takoj oddiral, da javi poročniku, kaj se snuje. Kakih tisoč metrov odondod se je pokazal močan oddelek oboroženih črncev na stezi, ki se vijuga med visoko travo.

Preden bi nadaljevali svojo pot naprej, se je bilo prepričati, kaj imajo oni za bregom: če so njih nameni bojeviti, je možno, da nenadoma od desne in leve vstanejo še druge tolpe... Poročnik je dal znamenje, naj se ustavijo. Medtem ko so se nosači in prtljaga spravili v sredi četverokotnika, je pelski (peuhl) kuhar Am' Ra, ki je služil obenem za tolmača, odšel naprej, da pozve, s kom imajo posla. Čakati ni bilo dolgo: čez pičle pol ure se je poslanec vrnil in sporočil, da Si Omar Djali predlaga pogajanje.

»Ti nič zaupati,« je svetoval M'Dué. »Jaz poznati Si Omar... jaz biti ujetnik njegov... ne posten Si Omar.«

Pierre Timoret je vedel tudi, da v podobnih okoliščinah predrznost osupi te prebivalce: samo sila more v njih očeh nekaj zaleči in edina diplomacija, ki se more meriti z njihovo zvijačo, tiči v pesti.

»Pogajati se hoče«, je veselo izjavil, »ta dobri Si Omar, no, pa naj bo...«

Spremil ga je samo M' Dué kot tolmač, ko je častnik odšel z belo zastavico — znak miroljubnih namer — proti pisani množici, ki je čakala in mahala z orožjem kakor na čast novodošlemu, v resnici pa ga je hotela v strah prijeti.

Zdaenci pa se je vzdignil vrtnec prahu: vihraje z bleščečo belo opravo je ja-

hač pridiral na konju proti Timoretu. Vzpet na stremenih, si je vihtel nad glavo bojni kij iz kože povodnega konja, obite z bakrom.

Dva koraka pred poročnikom je Si Omar obstal in ponosno vzravnan čakal, da obiskovalec izpregovori.

»Oznanil si mi«, je pričel poročnik, »da želiš govoriti. Pripravljen sem poslušati, kaj mi imaš povedati. Opozorim pa te, da ne bom poslušal ničesar, kar ne bi bilo dostojno velikega naroda, ki ga zastopam in čigar moč in silo si predolgo preziral.«

Drugi je negibno poslušal v svojih tenčicah.

Timoret je dodal:

»Pa čuvaj se najmanjšega izdajstva. Francija zna strašno kaznovati podleže, ki bi se spozabili nad njenimi zastopniki.«

Ko je prevedel te poslednje besede, se je M' Dué, nazvan Parigot, vzklonil ter ojačil svoj glas, a bela zastavica v pesti mu je drgetala nalik bojnemu praporu.

»Moč!... Francozi poznajo le to besedo«, se je ponosno in prezirno odrezal Omar. »Mar menijo, da je njih moč večja od naše? Ko ne bi imeli svojih topov in pušk, ki nesejo tako daleč, ali bi si upali v notranost naših dežel, da bi nam ugrabili dediščino naših prednikov? Njih hrabrost je samo v boljšem orožju! Ob enakem orožju se nikdar noben belec ne bi drznil spoprijeti z Omarjevim možem.«

Za trenutek je M' Dué omahoval, ali naj prevede, kar je bil Si Omar pravkar povedal. Vendar je s pridruženim glasom ponovil žaljive besede črnega glavarja, ki je s porožljivim nasmehom prežal kak učinek naredi njegov odgovor na belega častnika.

V sekundi je ta presodil, kako nepremišljeno bi bilo, če bi se prepustil ogorčenju, čeprav bi bilo to jako naravno: ker je imel miroljubno nalogo, je moral po danih navodilih doseči naznačeni smoter, ne da bi puške govorile. Če bi padel v zanko, ki mu jo je nastavila nasprotnikova žalitev, če bi se spustil v bitko, bi bilo po njem in njegovem krdelcu, o tem je bil trdno prepričan.

V gostem grmovju je tičal oblak vojščakov, čakajoč znamenja, naj planejo na dan ter pokoljejo belokožca in njegovo spremstvo. Na drugi strani pa, če bi pustil izzivalne besede črnega glavarja brez odgovora, bi tudi škodil poslanstvu, ki naj bi ga bil izvršil: v očeh črncev in njih načelnika bi bil francoski častnik edino iz slabosti ostal dolžan odgovora, kakršnega je zaslužila nesramnost Omarja Djalija.

Kakor zadene meč ob meč, so na Omarjevo izzivanje privrele poročniku te besede iz ust:

»Lažeš! Dobro veš, da brez pušk in topov imajo Francozi v srcu hrabrost, s katero bi pognali v beg kakor malovredno čredo vse te vojščake, tako junaske, kadar jih je dvajset proti enemu in so skrbno skriti v goščavi... To je gola resnica: Glej, jaz sam brez drugega orožja ko s svojo sabljo te pozivam, da pridi in se pomeni z menoj, oborožen s s svojim sekalom... Da, kličem te na dvoboj... in še dalje grem: v zastavo dam uklonitev M' Gorba... Ako te ubijem, se naprej obvežeš v imenu svojih vojščakov, da bom imel prosto pot do tvoje prestolnice, ki se je polastim v imenu Francije. Ako pa ti mene potolčeš... no, potem se moji strelci obrnejo, odidejo in sporoče mojim načelnikom, da je Si Omar Djali nepremagljiv.«

VAN ROYMERSWALE: »Menjalec in njegova žena« (Draždanska galerija)

Za odgovor je črni poglavar razjahal in goltaje poklical k sebi vojščake, ki so presenečeni in plahi stali nekoliko korakov proč.

Eden je odvedel njegovega konja, drugi pa so jeli mahati s sabljami po stepi in kositi, da so za silo napravili nekako borišče, kjer bi se imela nasprotnika kosati.

Ob tem prizoru je Timoret dajal M' Dueju svoja navodila:

»Vrni se v taborišče, ponovi podčastnikoma kaj smo se dogovorili in naj bodo pripravljene na odhod proti domu, če bi mi bila sreča nemila... Pazil boš na to, da se moj kovčeg odpošlje v Francijo na naslov, razviden s pisma, ki ga imam pri sebi.«

»Dobro, gospod poročnik.«

»Če bi te kedaj zaneslo na Francosko, porečeš gospodični Magdalenī, da je moja zadnja misel bila zanjo... Sedaj pa hodi...«

Ves ganjen je M' Dué po vojaško pozdravil, se zasukal in se napolnil v tabor, medtem ko se je Timoret pripravljal.

Si Omar je bil že snel svoj bubu in tenčice ter ga čakal s krivačo v roki. Bil je skoro nag in se je zdel strašno mišičast, razdražljiv in po svoji črni polti z bakrenimi odsevi je nalikoval bronastemu velikanu.

Borišče, zaznamovano z zataknenimi sabljami črnuhov, je bilo obkoljeno s trojno vrsto gledalcev. Vsi so bili srepi v obraz in srditi so čakali samo trenutka, ko bo belokožec poražen, da se zaženo na plen in neusmiljeno pokončajo sovraga.

Razloček je bil tolikšen, tako vznemirljiv med njegovim protivnikom in njim! Mahne rasti je bil, vitke in lične postave. Vsem se je zdelo, da Francija ne bi bila mogla izbrati jadnejšega borilca, da bi jo zastopal ter branil njene pravice. Toda v tem krhkem ovoju je bivala jeklena duša. Odločnost, ki je prešinjala častnika, je morala dati njegovi roki zadosti sile, da zmaga.

Dvobjoj se je začel: poročnik je samo hladno, neobčuteno odbil besne udarce, ki mu jih je zadržal Si Omar, podoben skakajočemu tigru.

Navzlic svojim naporom, zvijačam in prekanam se je glavar vsak trenutek zadel ob nasprotnikovo jeklo.

Razjarjen ko bik, ki ga bodoče zastavice tirajo v brezumje, je skoraj začel naskakovati Timoreta. Pri tem mu je udarila kri v oči, ustnice so se mu nenile, nič več ni preudarjal svojih sunkov.

Njegov nasprotnik pa se je obvladoval: še vedno je hladno prestrezal, ne pa napadal, čakaje trenutka, ko bi mu Si Omar sam od sebe dal priliko, da naredi na mah konec.

In v trenutku, ko je črncem začutil, da mu moči pojemajo, ter se zakadil nad Timoreta, zavihtevši si nad glavo bleščeče rezilo svoje krive sablje, so nenadoma videli, kako je obstal, se zasukal sam okoli sebe ter zamolklo telebnil nalik drevesu, ki pade pod drvarjevo sekiro.

Strahotno vpitje se je razlegnilo v krogu radovednežev. Njih orožje se je grozno potreslo in pretilo častniku. Kakor okamenel v svoji zaupni negibnosti se je ta oberoč opiral na ščitek pri svoji sablji, ki jo je vso krvavo zapičil v tla.

Borba je bila poštena. Ali bodó te sirovine znale spoštovati domenek?

Si Omar pa se je med tem vzel na komolec in pokazal trobec, ves škriaten od krvi, curljajoče iz lobanje, ki mu jo je odprlo rezilo njegovega zoprnika.

Nekaj sekund je togotno bolščal v Timoreta, potlej pa dvignil roko, da bi ustavil svojce, ki so kanili planiti in drago izplačati belca za njegovo zmago. Zatem pa je goltaje izjavil:

»Prisegel sem; dajte prosto pot belcu in njegovim vojakom v M' Gorbo. Si Omar in njegovi ljudje so mu poslej hlapi.«

S kozom svojega bubuja si je zastrl okrvavljeni obraz in se dal, ne da bi bil še kaj črnil, odnesti proti svoji tati, ki so se ji nazobčani zidovi videli nedaleč med debli palmovih dreves.

Drugi dan je mali oddelek nadaljeval svojo pot, poslej svobodno. Toda s tem dnem je M' Dué izgubil svojo veselost. On, ki je bil tako reden v svoji službi, ki si je že šest let štel v častno dolžnost, da si ne bi nakopal niti najmanjše graje, je sedaj delal, kar se mu je ljubilo: spotoma je odhatal od krdelca, češ da gre na lov; prispevši na postajo, je kar izginil, tovariši pa so si namigavali, da želi v samoti sanjariti o deklici iz Roscoffa, ki mu je s svojo belo čepico in modrimi očmi zmešala srce.

Ubogi M' Dué!... Kako slabo so te poznali!

V tem pa so se postaje vrstile za postajami in bližali so se kraljestvu M' Gorbu, končnemu smotru odhrave.

Poslužnik se je čedalje večkrat potpel. Zato ga je moral Timoret neki večer kaznovati: štiri dni bi moral stražiti taborišče. Za časek je bil M' Dué videti

od sile poparjen. Nato pa se je mahoma vrgel častniku pred noge, roteč ga, naj mu ne jemlje častnega prostora, ki ga je vsako noč zavzema v njegovem šatoru.

In ko mu je neupogljivi častnik zabíčil, naj vstane ter takoj odide na stražo, kjer bo moral z železjem na nogah prebiti noč, je M' Dué vzkliknil:

»M' Dué prisegla gospodinci Magdale- ni paziti nate. M' Dué prelomila prise- go! M' Dué umrla!«

Ime nje, ki jo je ljubil, je častnika globoko presunilo. A če je bil strog pro-

ti sebi, je bil tak tudi proti drugim in nikoli si ne bi bil odpustil šibkosti, ki bi se mu bila zdela v danem položaju kazniva: ubogi M' Dué je moral iz šato- ra med štirimi bajoneti kakor velik kri- vec.

Pohod je bil tisti dan posebno težak pod žgočim soncem skozi puščavski pe- sek, ki je vzbujal dojem, kakor da sto- paš po razbeljeni peči.

DALJE

TRAGEDIJA ZADNJIH INK

(K 400 letnici osvojitve Peruja)

DR. VLAD. TRAVNER

NADALJEVANJE

Prebivalci so bili temno rdeče polti, srednje in žilave postave in miroljubnega in vedrega zna- čaja. Bavi'i so se pred vsem s poljedelstvom. Zgradili so številne ob- čudovanja vredne, deloma še ohranjene vodovode in prekope, da so namakali ob času suše polja. Gojili so krompir, ko- ruzo, uluko, oko, mako, kvinoo in dru- ge koristne rastline. Najvažnejši doma- či živali ste bili ovca (vicuña) in — po- sebno v gorskih krajih — lama. Razvi- to je bilo tudi perutninarstvo. V števil- nih rudnikih so kopali (posebno) zlato in srebro. Iz teh kovin so izdelovali kras- ne vaze, vrče, sohe, nakit, orodje in dru- ge predmete. Železa skoraj niso pozna- li. Umetniško dovršeni so bili tudi ke- ramični (lončeni) izdelki, kjer so posne- mali radi človeške in živalske oblike, la- dje in drugo. Trgovina se je omejila na ozemlje države, ker so bile zveze s tu- jino strogo prepovedane.

Ostanki svetišče — pred vsem v pre- stolnici, na otoku Titicaca in pri Pacha- camacu blizu Lime — mnoge razvaline palač vladarjev, hiš preprostega naro- da in velikih utrd (n. pr. pri krajih Ollan Taytambo, Trnjillo, Sacahuaman i. dr.) pričajo še danes o razvitem stav- barstvu. Poslopja so bila nizka, štiri- oglata, zgrajena iz skrbno obdelanih kamnov in pokrita z velikimi ploščami. Značilna so bila trioglata (piramidalna) okna in vrata, okrašena često z lepimi reliefi. Manj pomembno je bilo kipar- stvo, kar dokazujejo po našem okusu nelepe sohe Ink na vratih svetišča v

Trahuacu. Vendar se izraža tudi tu duh in mišljenje naroda. Posebno sijaj- na je bila prestolnica Cuzco. Tu je bilo na mestu današnjega dominikanskega samostana znamenito glavno svetišče Sonca, ki ga opisuje severno ameriški potnik Squir (ok. l. 1850.) takole:

Stene so bile zgrajene iz ogromnih po- liranih kamnov, tako da je zbužala zgradba vtis, kakor da bi bila izklesana iz ene same skale. Na notranji stra- ni so bile obložene z zlatimi in srebrni- mi ploščami, kar pričajo še pičli ostan- ki. Kjer stoji zdaj v cerkvi glavni oltar, se je blisketalo veliko zlato sonce. Pred svetiščem je bilo belo stebrišče, okra- šeno na pročelju z zlatimi ornamentí. Vodilo je k petim paviljonom. Prvi, ob- ložen s srebrnimi ploščami, je bil posve- čen Mesecu. Tu so počivale pokojne že- ne vladarjev. Drugi, posvečen Zvezdam, je imel moder strop z mnogimi zlatimi in srebrnimi ploščicami. V tretjem so častili Blisk. Strele so bile iz masivnega zlata. Četrty paviljon je spominjal na Mavrico, ki so jo smatrali za dete sonč- nega božanstva. V peti hišici je bilo du- hovno sodišče. Tu so se tudi pripravljali svečeniki za verske obrede. V bližini je bilo 500 celic, kjer so bivale »sončne device«, hčere najodličnejših rodbin. Če je katera izmed njih prelomila svojo ob- ljubo, so jo zadavili in pokopali v skr- čeni legi na vrtu svetišča. V trdnjavi, obdani s tremi deloma še ohranjenimi okopi, je stala sijajna palača Ink, na- polnjena z zlatimi in srebrnimi umetni- nami.

Iz glavnega mesta so vodile krasne ceste v vse dele obširne države, posebno proti severu v 500 milj oddaljeni Quito. Prilično vsake pol milje so stale stražnice in utrdbe. V večjih krajih so bila državna prenočišča za potnike. Povsod je vladal vzgleden red, za kar so skrbeli številni vojaki, oboroženi s fručami, kiji, sulicami in lesenimi meči.

Mrliče so pokopavali v skrčeni legi v 2 do 6 metrov globokih rovih, kjer so se izsušili. Trupla odličnejših oseb so pokrivali s krasnimi, živobarvanimi, gobelinom sličnimi preprogami, kar dokazujejo grobovi velikega pokopališča pri Anconu v Ecuadorju.

Umevno je, da so cvetele tudi znanosti. Mnoge — deloma še ohranjene — narodne pripovedke in pesmi dokazujejo smisel tega nadarjenega naroda za poezijo in razmišljanje. Peruanci so imeli tudi svojevrstno »pisavo«: vozljali in spletali so namreč vrvice raznih barv in dolžin (kipu). Veliko vlogo je igrala — kakor pri vseh poljedelskih narodih — astronomija. Z vitkimi in visokimi obeliski so določevali svečeniki stanje sonca in s tem dnevi in letni čas. Leto so delili na 365 dni. Poznali so celo prestopna leta. Da so se bavili tudi z matematiko in geometrijo, pričajo vodne naprave, zgradbe, mostovi in ceste.

Uradni jezik je bil Kechua ali Quichua (špansko: lengua general ali cortesana, t. j. splošni ali dvorni jezik), ki so ga umeli vsi prebivalci, četudi so govorili doma dokaj različna narečja. O blagoljubnosti jezika pričajo mnoga ohranjena imena.

O veri starih Peruancev vemo le malo: kajti številni misionarji so kmalu iztrebili vse spomine na nekdanje paganstvo. Ustno izročilo, ki živi še v praznovestvu, pa ni zanesljiv vir. Ker je bila država strogo teokratska, so se morali priznavati vsi prebivalci samo eni oficialni konfesiji (kakor n. pr. Izraelci). Najvišji bog je bilo Sonce, pravir vsega življenja. Niemu je bilo posvečenih v državi nad 300 svetišč. Daritve so obstojale večinoma iz poljskih pridelkov. Odrne žloveške žrtve, ki so igrale v stari Mehiki tako veliko in žalostno vlogo, so bile strogo prepovedane. Znani so bili tudi obredni plesi in procesije.

Poleg Sonca so častili še Mesec, Planete, Blisk t. dr. Vrhovni verski poglavar je bil Inka, »sin Sonca« ali žlovečeni sončni bog. Užival je božjo čast. Vsaka stvar, katere se je dotaknil, je

bila »tabu«, t. j. sveta in nedotakljiva. Njegova duhovna in posvetna oblast je bila neomejena. Kot znak svojega dostojanstva je nosil belo obleko iz najfinejše volne, na čelu pa ozek trak iz temnega škrlata z mnogimi, na zlatih gumbih pritrjenimi kratkimi vrvicami, tako zvani »lautu«. Če je izročil kralj komurkoli tako vrvičo, mu je podelil s tem absolutno oblast nad življenjem podanikov. Možje in žene so šli prostovoljno v smrt; kajti vrviča iz »lautu« je bila

INKA VOJŠČAK

znak ukaza gospoda in boga. Vladarja so nosili najvišji dostojanstveniki na zlategem prestolu, okrašenem s cvetjem in perjem. Tudi vse orodje, ki ga je rabil, je bilo iz zlata. Kakor azijski knezi, je imeli tudi Inka velik harem. Žena (koya) pa je bila samo ena, navadno — kakor v Egiptu — kraljeva sestra. Prestolonaslednik je bil običajno najstarejši vladarjev sin. Užival je skoraj isto čast kakor oče in nosil kot znak na čelu rumen »lautu«. Vsi sinovi Inke so imeli naslov »Auqui«. Če je kralj umrl, si je izbral naslednik nov, po možnosti še sijajnejši dvor in obdržal vrh tega vso opremo in vse uslužbence svojega prednika.

Poročila o vladarjih tega carstva so dokaj različna. Vsa pa so edina v tem, da so bili vsi brez izjeme modri in plemeniti, da so posvetili vse svoje moči blaginji naroda in da ni niti eden zlorabil svoje oblasti. Kje na svetu je še kaka druga država, ki more dati svojim knezom tako sijajno hvalo? Kako slepa in kruta je bila usoda, ki je dopustila, da so prišli v ta zemeljski raj oholi in

pohlepni osvojevalci in prinesli namestu ljubezni sovraštvo, namestu blagostanja ubožstvo, namestu morale gnilobo, namestu zdravlja boleznj in vse druge »daruve« hvalisane evropske civilizacije? Kdo ve, kako vlogo bi igralo v zgodovini človeštva carstvo Ink, če bi mu dovolila usoda nadaljnji mirni razvoj in oplodila in poglobila cvetočo peruansko kulturo z duhom resničnega krščanstva?

Ob času, ko je odkril Kolumb Ameriko, je vladal v Peruju 12. oziroma 10. Inka Huayna Kapach (1475—1525), ki je — kot edini svojega rodu — okoli l. 1500. z orožjem porazil kralja dežele Schyri ali Quito (v dan. Ecuadorju) in razširil tako svojo državo do skrajnih mej, ki jih je dosegla. Kakor njegovi predniki, je skrbel vneto za blagor podložnikov in dovršil znamenito cesto do severne prestolnice Quita. Iz prvega zakona s kraljico svojega rodu je imel sina Huascarja (r. pred. l. 1500.). Pozneje se je poročil proti dotedanjim tradicijam s hčerjo premaganega quitskega kralja, ki mu je rodila sina Atahualpa (r. po l. 1500.). Pred smrtjo je razdelil ogromno državo tako, da je dobil Atahualpa Quito, vse ostale dežele pa Huascar.

Četudi je bila delitev umevna in pravična, so se čutili Peruanci užaljene in so nahujskali Huascarja, da je šel v boj zoper svojega brata. Posrečilo se mu je, da ga je ujel in vrgel v ječo. Atahualpa pa je kmalu ušel in pripovedoval svojim pristašem, da ga je spremenilo Sonce v kuščarico in mu tako omogočilo beg. Z bogatimi darovi in obljubami je pridobil večino vojske in porazil brata tik pred prihodom Pizarra v bitki pod vzhodjem Chimborasa. Tako je postal Atahualpa edini vladar cele države. Užaljeni Huascar pa se je — kakor smo slišali — obrnil na Pizarra za pomoč.

Usodni spor dveh bratov je povzročil propast države. Kajti, če bi bili Peruanci takrat složni, bi lahko — kljub nepopolnemu orožju — premagali skupnega sovražnika. Tako pa so v neverjetni zaslepljenosti opustili dolgo vsak napad ali odpor, četudi so se jim nudile mnoge ugodne prilike. Nehote se nam vsiljujejo v spomin povsem slične razmere, ko je uničil Fernando Cortez nekaj let pozneje mogočno mehiškansko cesarstvo. Tudi tu so omogočili Špancem zmago domači spori med Azteki in malo poprej podjarmljenimi plemeni, ki so pozdravila osvojevalce kot rešitelje. Usodji obeh držav dokazujeta — poleg mnogo dru-

gih primerov —, da vladajo v zgodovini zakoni, ki so nam nepojmljivi.

Z veseljem je sprejel lokavi Pizarro Huascarjevo ponudbo; kajti spoznal je takoj izredno ugodni položaj in je računl s tem, da bo uničil najprej enega in potem drugega tekmeca. V San Miguelu je pustil iz previdnosti večjo posadko; sam pa se je odpravil s 120 pešci, 62 konjeniki, nekaj topovi in nekaj psi meseca septembra 1532. v notranjost dežele. Njegov prvi cilj je bil mesto Cajamarca, oddaljeno kakih 20 dnevnih pohodov. Pot ga je vodila preko puščave Sechura, ki se razteza 20 milj med morjem in Andi. Prehod je bil zelo naporen; vsa okolica je bila peščena, brez trave, drevja in vode. Tu bi zadostovale že male čete, da bi uničile Pizarrovo vojsko. Brez odpora je prišel do gorovja, kjer je moral prekoračiti ozke soteske.

Tudi tu bi mu Peruanci lahko zastavili pot. Zgodilo pa se ni ničesar. Še več: lahkoverni Atahualpa mu je poslal nasproti poslanca s slikanimi čevlji in zlatim ovratnikom za bodočo avdienco. Pizarro ga je sprejel z velikimi častmi, mu izjavil, da prihaja v deželo le po naročilu svojega kralja in zagotovil, da bo čuval življenje in premoženje prebivalcev. V Cajamarci je nastanil vojake v nekem svetišču in v palači Inke, da bi bil varen pred morebitnimi nenadnimi napadi. Nato je poslal dva častnika (eden od teh je bil njegov brat Fernando) z 20 konjeniki v tabor Atahualpe, oddaljen komaj eno miljo od mesta. Tu je čakala namreč peruanska vojska, da bi zabranila Pizarro pohod v Cuzco. Deputacija naj bi se poklonila vladarju in ga povabila, naj pride v mesto, kjer ga pričakuje njihov poveljnik. Atahualpa je sprejel poslanca z velikimi častmi, sedeč na zlatem prestolu in obdan od najvišjih državnih funkcionarjev. Obljubil jim je, da bo prišel naslednjega dne v mesto in izrekel gostom dobrodošlico.

Pri tej priliki so videli Španci v kraljevem taboru ogromne zaklade zlatih in srebrnih posod, nakita, dragih kamnov, pletenin itd., kar so sporočili nemudoma svojemu vodji. Takrat je sklenil Pizarro, da se polasti tega bogastva in vladarja, ki naj bi mu služil kot slepo orodje, kakor je storil Fernando Cortez z nezrečnim cesarjem Montezumom. Sredstvo pa, ki si ga je izmislil, je bilo tako odurno, da najdemo težko sličen primer v svetovni zgodovini. Pizarro je zlorabil namreč poštenost neizkušenega Atahu-

alpe, ki je verjel njegovim lepim besedam in hinavskim obljubam in ki zaradi tega ni mogel slutiti, da ga hoče nasprotnik zahrbtno uničiti. Pot pretvezo pa je uporabil Pizarro krščanstvo. Ta

zločin je in ostane za vse čase sramoten madež ne samo za španski narod, temveč za ves olikani svet.

DALJE

DOŽIVLJAJI V DŽUNGLI

FRANK BUCK

50., 51. in 52. POGLAVJE

BELI SLONI

Odkar sem se bavil z lovom in kupičjo divjih živali, sem vedno dobival naročila za bele slone, ne glede na njih ceno. Zaman so bile moje besede in dokazovanja naročnikom, da je popolnoma nemogoče spraviti takega slona iz Azije, ker mu praznoverje domačinov prisoja božanske lastnosti. Kljub temu so me neprestano nadlegovali s pismi in brzojavami, naj izvršim njihova naročila.

Ker niso mogli priti na ta način do belega slona, so si naročniki, po večini lastniki velikih cirkuških podjetij, pomagali drugače iz zadrege. Tako so si v znamenitem cirkusu Barnum s pomočjo ščetke in apna hitro napravili belega slona. Kakor sem slišal, je poskus prav dobro uspeval, dokler ni občinstvo prišlo na sled veliki potegavščini. Drug iznajdljivec je v isto svrhu porabil navadno belo barvo. Bil je le toliko lahkomišen, da ni prej povprašal, kako barvo ima prav za prav beli slon. Sicer bi vedel, da njegova barva ni čisto bela, temveč da vleče bolj na svetlosivo. Tako je pa svojega slona enostavno prevlekel s snežno belo barvo, kar je imelo zanj prav neprijetne posledice, ker so že pri prvi predstavi prišli na sled njegovi šali in ga dobro premlatili.

Naravoslovec označi belega slona za albina, ki ima kot tak vse čudne lastnosti te vrste. Vijoličaste oči, bele nohte na parkljih, bele ščetine okrog ušes in po glavi, bel čop na koncu repa, umazano belo dlako po telesu in kožo iste barve, ki je ob koncu trupa, pod trebuhom in po rilcu svetlejša kot po ostalem delu telesa.

Ko sem se l. 1926 mudil v Singaporu, sem zvedel, da so pri nekem pogonu v

bližini Kathe v Burmi ujeli belega slona. Ker sem v dotičnih krajih prično znan in sem tudi sam tam že lovil, sem brzojavil lastniku dotičnega lovišča, ali je vest resnična. Kmalu sem dobil odgovor, da so res ujeli belega slona, vendar pa, da moja ponudba ne pride v poštev, ker je 25.000 rupij, ki sem jih ponudil za žival, močno prenizka cena. Zato sem polagoma zvišal svojo ponudbo na 50.000 rupij, na kar so mi javili, da žival sploh ni na prodaj.

Če bi pa žival ujeli v Siamu, tedaj ne bi žrtvoval niti stroškov za brzojav. Znano mi je iz prejšnjih izkušenj, da so vsi beli sloni, ki jih tod ujamejo, kraljeva last. Zato mislim, da bi bilo prav tako težko spraviti belega slona iz Siamu kot odnesti piramide pod pazduho iz Egipta.

V Siamu časte belega slona kot sveto žival, zato ker izhaja neposredno iz božjega rodu. Kralj sam redi več belih slonov v največjem sijaju prav blizu svoje palače v Bangkoku. Za njih zemeljski blagor se briga celo krdelo služakov a poleg tega dobivajo naslove, ki jih označujejo kot člane kraljevega doma. Kadar zbole, tedaj se z njimi postopa kot z najvišjimi plemiči v državi. Če pa poginejo, je imenovan poseben minister z dvora, da priredi svečan pogreb, na kar se po dolgih in slikovitih cerkvenih obredih žival sežge.

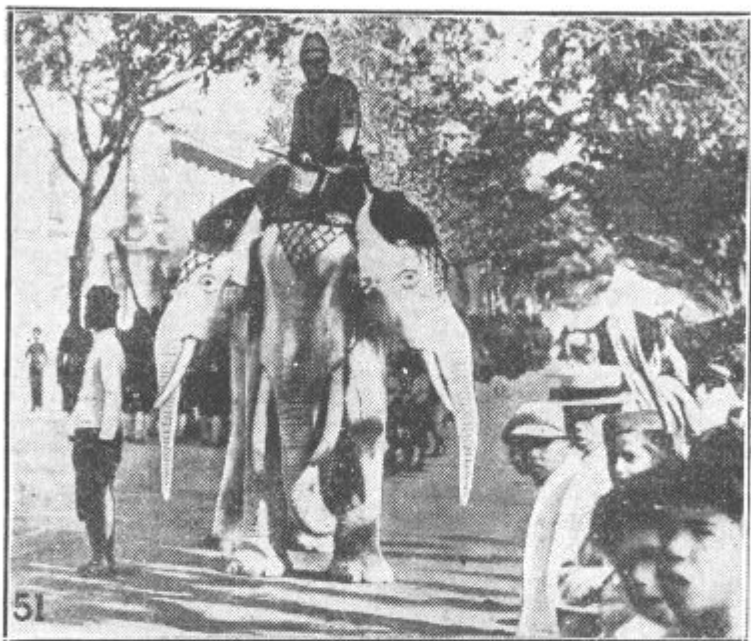
Tudi v Burmi smatrajo belega slona za sveto žival, vendar ga ne časte več tako goreče kot v minulih časih, ko je bila Burma še samostojno kraljestvo. Toda še danes, ko je Burma že davno pod angleško oblastjo, se tam uganjajo z njimi velike ceremonije. V starih časih so te živali, kakor mi je pripovedoval star veteran, oblekli v bogata žametna

sta in z zlatom ter dragim kamnom, pretkana oblačila. Kraljevi pevski zbor jim je moral zapeti ob določenih urah in celo ministrski svet se je osvetoval z njimi, kadar so važne državniške zadeve čakale rešitve. Kretnje belega slona, gibe rilca, nog in repa so potem tolmačili, kako je treba dotični problem rešiti.

Burmanci so se pod angleškim gospodstvom v teh zadevah zelo streznili, ima-

skušala pretihotapiti belega slona iz Sijama, gotovo kaka nesreča. Čul sem sicer o skrivnostnih umorih, ki so se dogajali v zvezi s tihotapljenjem belih slonov iz Sijama, toda že dolgo časa je minulo od one dobe in se mi je zato zdelo, da moji prijatelji gotovo pretiravajo.

Nekaj mesecev kasneje sem imel priliko videti v Rangoonu belega slona, za katerega sem se tako krčevito pogajal.

Verska procesija z belim slonom v Bangkoku

jo pa še vedno zelo veliko spoštovanje do belega slona. Uvidel sem to na svojo žalost, ko sem pred kratkim brzojavil v San Francisco, do katerega zneska bi lahko dobil belega slona. Omejili so mi ceno na 50.000 dolarjev, vendar so se mi v Burmi na to za moje pojme naravnost fantastično ponudbo smejali, češ, da jih hočem imeti za norca. Vprašali so me, ali mi ni znano, da je žival zavarovana za 35.000 funtov. Sicer pa če bi tudi kupil žival, bi je ne mogel odpeljati iz države. Tako dejanje bi pomenilo grdo bogokletstvo, ki bi moralo priklicati na mojo glavo in glave vseh mojih spremljevalcev ter pomočnikov jezo in maščevanje bogov. Zato mi je tamošnja oblast prijateljsko nasvetovala, naj se ne spuščam več v take podvige, ki bi lahko ogorčili verne domačine in napravili krajevni oblasti nepotrebne sitnosti.

Spominjam se tudi kako sem se muzal, ko so me svarili, da doleti osebo, ki bi

Pripeljali so ga v tamošnji živalski vrt in ga zaprli v posebno ogrado. Razstava je delala v teh dneh sijajne kupčije, ker so si tudi najrevnejši sloji odtrgali od ust one pare, ki jih je bilo treba plačati za vstopnino.

Ne bom pozabil zlepa prizora, ki se mi je nudil, ko sem si šel ogledat eksotično žival. Okoli veličastnega slona so se globoko priklanjali domačini v vihrajočih sarongih, pobožno so se tolkli na prsa. Pomešani med njimi so bili buddhistični duhovniki. Slon je bil posut z dragocnimi preprogami. Od časa do časa je pritajena molitev častilcev narasla v glasen zbor, pri čemer so se njih telesa majala na obe strani, kakor v molitvi pred indskim ali malajskim božanstvom.

Slon je ostal dalj časa razstavljen v živalskem vrtu. Njegova slava se je naglo širila naokrog in vedno nove trume vernikov so polagale svoje skromne prispevke kot vstopnino za njegovo češče-

nje. Slednjič so zvedeli zanj tudi v londonskem zoološkem vrtu. Tam so kmalu začeli vsemogoče poskuse, da bi si izposodili belega slona vsaj za nekaj tednov ter ga razstavili v Londonu. Dotedaj namreč še niso videli belega slona v domovini belega človeka. Zato je londonski zverinjak še bolj pritisnil na siamsko vlado. Navzlic temu so pogajanja zahlevala mnogo spretnosti, ker ne žele Angleži, kljub oblasti, ki jo imajo v tamošnjih krajih, nikakih verskih sporov s prebivalstvom. Po daljših pogajanjih se je londonskemu živalskemu vrtu s pomočjo kolonialnega urada le posrečilo dobiti dovoljenje, da se sme žival odpeljati.

Zvedel sem, da je nastalo med fanatičnimi duhovni pa tudi med prebivalstvom godrnjanje. Kaj pride zdaj na vrsto? so se izpraševali posebno zagriženi pobožnjaki. Kako daleč se bodo upali tujci še teptati naše verske pravice in čuvstva?

Drugi so spet govorili: Naj le izrabljajo Angleži svoj vpliv, da odpeljejo belega slona iz Burme, saj v vsej deželi ne bodo mogli najti gonilca ali krotitelja, ki bi bil tako drzen, da bi se podal v tako vratolomno podjetje.

In res je bilo zelo težko najti domačine, ki bi bili pripravljene spremljati odpravo v Anglijo. Vendar je tudi v Burmi mogoče najti ljudi, ki pozabljajo ob žvenku cekinov na osvete željne bogove. Tako se je slednjič slon le podal na pot na udobni ladji v spremstvu cele gruč služabnikov, med katerimi je bil mahut (krotilec) Said Ali, poganjač slonov Sandy Wee in še neki tretji hlapec, ki je tudi meni že često pomagal pri nakladanju in prevozu živali.

Čim je beli slon došel v London, je tudi tam zbudil obče zanimanje. Med njegovimi posetniki je bil tudi Rigling, solastnik ameriškega cirkusa Barnum, ki si je zaželel pripeljati belega slona iz Anglije v Ameriko. Bog ve če bi se Rigling lotil tega poskusa, če bi vedel, da je njegov poslovni prijatelj Barnum zaman poskušal že isto zadevo. Razlika je bila edino ta, da je Barnum skušal pripeljati slona iz Azije, ter je v to svrhu zaman potrošil mnogo truda in veliko denarja.

Moral je pa premagati vse polno težav in zavrtniti celo kopico ugovorov. Najprej so v Londonu zatrjevali, da žival ni njihova last in zadeva je morala biti znova predložena vladi v Burmi in sicer v času, ko so tam že na ves glas zahtevali,

da naj se slon čimprej vrne. Toda slednjič je Rigling le uspel.

Ko sem se pripeljal nekega dne v San Francisco z velikim tovorom živali, sem opazil že v luki reklamne table, ki so kazale belega slona v kraljevem ornatu. Okrog vratu mu je visela debela veriga, kakor iz zlata. Odet je bil v črno zametasto odejo, preko katere so viseli škriklasti prameni. Ko sem opravil svoj posel, sem se namenil, da obiščem slona in vprašam njegovega glavnega čuvaja Me Weija, s katerim sem se poznal od prej, kako mu gre.

Zvedel sem od njega, da so se strežniki belega slona že začeli vznemirjati zaradi svoje vrnitve v domovino. Ameriški izlet se je bližal h koncu in vedno tesnobnejše jih je morila misel, da se bo treba vrniti in dajati doma odgovor. Pred vsem se je polaščala bojazen poganjača in krotitelja, ki sta imela pri slonu največ opravka.

Moj prijatelj jih je skušal potolažiti, češ da bi bogovi, če bi se res hoteli nad njima maščevati, to že davno storili. Toda mož se ni dalo pomiriti in sklenila sta, da se ne vrmeta v domovino, ker bi to bilo le preveč nevarno. Nameravala sta oditi v London in si tam poiskati kako delo in zaslužek, ker jih bo mogočna Anglija edino tam lahko zaščitila.

Kasneje sem zvedel, da je znamenita žival naglo poginila na poti nazaj v domovino. Smrt jo je doletela v Kalkuti. Takoj sem si mislil, kako srečna se morata počutiti Said Ali in Sandy Wee v daljnem Londonu!

Nekaj tednov kasneje je padel moj pogled slučajno na močan napis v ameriških listih, kjer je stalo poročilo iz Londona:

Indski krotilec žrtev prekletstva belega slona.

Spodaj pa sem bral z največjo napestostjo: »Saida Alija, ki so ga imeli za enega najboljših indskih krotilcev, so do mrtvega pretepli neznani storilci v njegovem stanovanju v londonskem živalskem vrtu. Njegovoga tovariša Sandyja Weeja, ki je služil kot poganjač slonov, so našli težko ranjenega pod oknom. Truplo umorjenega je bilo močno poškodovano. Na tleh v sobi sta ležala kladivo in kramp. Ljudje, ki so jim znane indske skrivnosti, so opazili čudno zvezo med londonsko tragedijo in smrtjo znamenitega belega slona, ki je dan prej poginil v Kalkuti.«

Kasneje sem ugotovil, da je bila vest ameriških listov resnična. Tedaj sem tudi čul, da so zasledovale neznane osebe

oba Burmanca od dne, ko sta se pojavila v Londonu.

Kaj se je zgodilo s poškodovanim Weejem, nisem nikdar zvedel. Cul sem sicer nekoč, da je umrl na dobljenih poškod-

bah. Drugi pa so pravili, da se je opomogel in potem izginil za vedno.

DALE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)

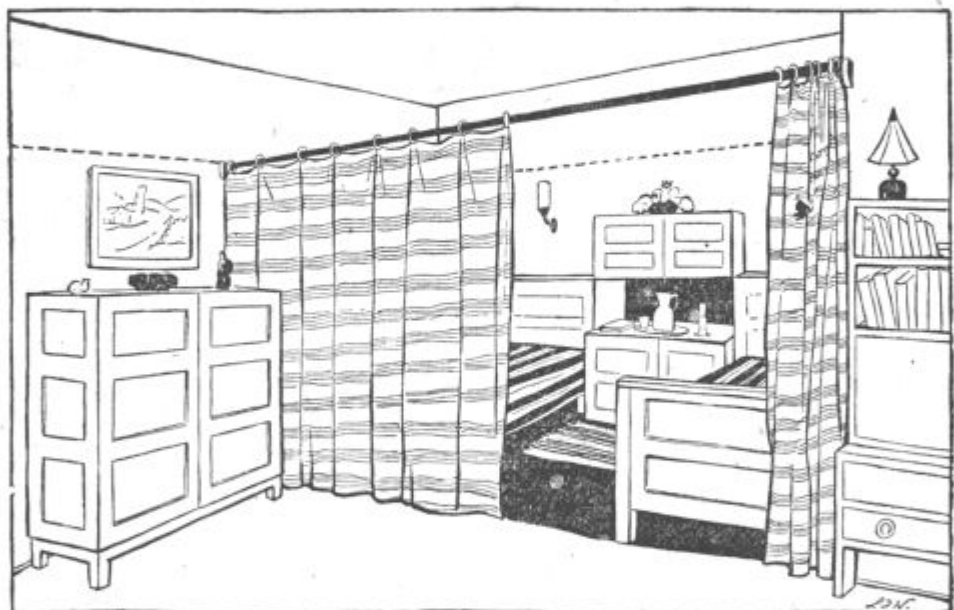
ČLOVEK IN DOM

ZA ZASTOROM

Morda niso zavese v stanovanju vedno in povsod priporočljive, saj zastor zakriva lahko marsikdaj površnost in nered. Zato naj takoj poudarim, da nikakor ne maram

popolniti svoje prostore. Brez dolgega oklevanja si izbere blago, odpre šivalni stroj in sešije stanovanju novo, praktično in obenem lepo obleko.

Prične kar v kuhinji. Tam je toliko stvari, ki ne spadajo niti v kuhinjsko oma-

propagirati tiste vrste zastorov, ki bi dali potuho leni, malomarni in površni gospodinjji. Hočem govoriti o praktičnosti zastora, ki deli in omejuje prostor, ki zakriva ležišče, o zastoru, ki varuje pred prahom in pomaga delati red.

Če gospodinja nima smisla za red in snago, najlepše stanovanje z najdragocejšim pohištvom ni lepo, ni popolno. Žal, da ne moremo kupiti obenem z novim pohištvom dvojega: smisla za praktično in udobno nameščenje pohištva in pa smisla za čedno, čisto in redno vnanje lice naše sobe. Tega ne dobimo v zalogi za pohištvo.

Dovolj je, da le za kratek hip pogledaš v stanovanje, pa že veš, kakšna je gospodinja, kakšni so prebivalci.

Pravi čut za harmonijo in praktičnost v stanovanju mora biti že prirojen, privzgojiti se dá le težko. Prava gospodinja mora sama čutiti, kako bi polepšala in iz-

ro, niti v predal kuhinjske mize, še manj v shrambo za jedi. In vendar ne more biti gospodinja brez teh stvari.

Pa si naroči pri mizarju enostavno polico v tri, štiri predele; tja lahko postavi likalnice, shrani klinčke za pripenjanje perila, vrvi za obešenje istega, vse mogoče vrvice, ki jih dan za dnem rabimo, zavoj sveč za primer kratkega stika posodo z zamaški, zalogo vžigalic, mila, sode in slednjic kladivo in žeblice. Tudi kosarico s potrebščinami za krpanje nogavic lahko umakne tja s poti. Na spodnji polici so čevlji, ki jih je treba osnažiti, in krtače, ščetke, krpe in mazila. Tja hranimo lahko tudi krpe za čiščenje stanovanja in večilo za parkete.

Vse to nujno potrebujemo v gospodinjstvu, in vendar pogled na vse te stvari ni lep, če jih imamo nastavljene v kuhinji ali kjerkoli. Tu jih imamo vse praktično zora-

ne, da nam jih ni treba v potrebi povsod iskati. Seveda mora biti na teh policah zmerom najstrožji red in čistoča. Zastremo pa police z drobno kariranim, pralnim blagom.

Praktičen je tudi tak kotichek za metle, omela in likalno desko. Na trikotno desko, ki jo pričvrstimo v kot, v prednjo sobo ali kuhinjo, lahko obesimo metle na železne, oziroma medeninaste kljukice, ki smo jih z vijaki pritrdili v desko. Zakrijemo pa metle z zastorom, ki naj sega do tal, in ki naj se ujema z barvo prednje sobe in z zastori na oknu.

Znani so že zastori pri sklopnih posteljah.

Zlasti pa je praktičen zastor pri enosobnem stanovanju. Slika sama dovolj pove. Naglasiti pa je treba le, da je dobro, če imaš vse jutro in dopoldne odgrnjen zastor ob posteljah, da se te in ves kot dobro prezračijo. Ne bodi tudi preveč skopa pri izbiri blaga za tak velik zastor. Naj bo iz dobrega, trpežnega materiala. Danes imamo že veliko izbero najmodernejših vzorcev v svili, damastu in pralnem blagu. Le glej, da ne bo vzorec preveč šarast in prekričeče barve. Naj se ujema v barvi s stenami in preprogami. Tudi ni posebno okusno, če so stene in zastor vzorčasti. Taka soba je preveč nemirna. Za ta primer so boljše gladke stene in vzorčast zastor ali pa narobe.

Tudi v otroško sobo spada zastor pred polico za igrače. Kako je ličen zastor, pretkan ali potiskan s podobami smešnih živali in igrajočih se otrok.

In končno si ustvarimo z zastorom tudi praktične omare iz vrat, ki so v debelih, glavnih stenah, a jih ne rabimo za prehod iz sobe v sobo.

Vidimo torej, da je zastor tudi še danes moderen, kolikor je praktičen. Kajti vse, kar je praktično, je danes moderno. x. y.

NASE ŠTIRI STENE

Nekateri mislijo, da spadajo k velikim, težkim in temnim kosom pohištva tudi temne stene sobe. To ni res. Masivna, črna ali temna knjižnica in enaka miza se še bolj odražata od stene, ki je svetle, vedre, žive barve, bodisi zlatorumene, svetlorjave, vseh tonov rdečkaste, modre, zelene.

Dovoli turoben je današnji čas. Imeimo po možnosti vsaj vedre stene svojega stanovalnika. Saj je znano, da barve, ki nas obdajajo, zelo vplivajo na naše razpoloženje. Rdeča n. pr. razburja; siva in temnovijoličasti naredita človeka žalostnega; izrazito modra soba je hladna in te pozimi v njej bolj zeb. kot v sobah, ki so pobarvane s toplimi barvami. Preživele so se že šaraste, pisane, močno vzorčaste stene. Preveč so nemirne in človeka utrujajo.

Najibolje in danes tudi najmoderneje so gladke stene. Zlasti so priporočljivi topli toni: zlatorumena, svetlorjavkasta in tako zvana erame-barva. Te naredijo sobo toplo, prijazno in sončno.

Za oči pa je zelo blagodejna zelena. Ne tista ostrá, ampak nežno zelena, kakor mladi listi šmarnic, kakor mladi pogaajki smrečja, kakor, danes tako nemoderna, a ljubka in dišeča rezeda.

Za otroško sobo je priporočljiva nežna zelena. Otroci si lahko pri svojih igrah domišljajo, da se igrajo sredi majskega vrta. A tudi tebe bodo razvedrile prijetno zelene štiri stene tvoje bivališča, ko se zvečer vrneš iz dnevnega hrušča in trušča. Zelena barva ni primerna le za spalnico, kjer te že zjutraj, čim odpreš oči, razvedri blagodejni pogled v zeleno; primerna je tudi za delavno sobo, za obednico, sprejemnico. A oprezna bodi z izbiro barv drugih predmetov v sobi. Izrazite modre barve se moraš v zeleni sobi popolnoma izogniti, ker se barvi »bijeta«. Pač pa se temnomodra in modrikastozelena dobro ujemata.

V zeleno sobo se zlasti prilaga pohištvo iz črešnjevega in orehovega lesa, enako belo lakirano pohištvo in pohištvo v barvi slonove kosti. Preobleka foteljev in divana je v zeleni sobi najbolj primerna bodisi zelena v tonu sobe, le malo svetlejša ali temnejša, potem rjava ali rjavkasta v vseh nijansah, in siva.

Če ima gospodinja količkaj smisla za ubranost barv, bo s ponosom peljala svojega gosta v zeleno sobo.

UMETNINA V STANOVANJU

Stanovanje, ki je natrpano z umetninami, ne govori o posebnem umetniškem razumevanju njegovega prebivalca. Vsaka prava umetnina zahteva prostor zase, da jo lahko gledaš in uživaš izolirano, ne pa vrinjeno med druge umetnine, da ti pogled nemirno bega od ene do druge in se misli ne morejo zbrati. V pravo umetnino je umetnik položil kos svojega srca. In tega čuješ utripati iz umetnine le v popolnem miru in tišini.

Zato zahteva umetnina v svoji okolici mir in zbranost, mir in zbranost pa tudi v svojem opazovalcu. Če bi stala tik umetnine druga, čeprav prvi enakovredna umetnina, bi druga drugo motili, ker bi vsaka odvracala pogled od sosedje nase, in opazovalec ne bi imel pravega užitka, ker bi mu pogled in misli begale od ene do druge.

Zato imej v svojem stanovanju rajši manj, a te resnične umetnine, pa naj bo to oljnata slika velikega formata, ali nežna radiranka, ali droben keramičen kipec.

In še nekaj. Zberi v svojem stanovanju le take umetnine, ki ti nekaj povedo, ki jih imaš resnično rad, ne pa morda takih, ki jih sploh ne razumeš, ki ti nič ne povedo, a so »moderne« in je imenitno imeti jih. Najbolj obžalovanja vredni so tisti »ljubitelji umetnin«, ki kupujejo umetnine le zato, da se z njimi pobahajo pred svojimi znanci.

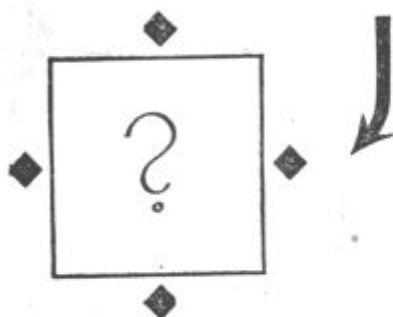
ZA MISLEČE GLAVE

63

Težak problem

(PONATIS ZABRANJEN)

To cvetlično gredo bi bilo razširiti za njeno poldrugo površino. To bi ne bilo težko, če bi ne bila na poti štiri dragocena sadna drevesa, ki jih zaradi starosti ni mogoče več presaditi.

Greda bi morala dobiti tudi lepo obliko. Lastnik si ne ve pomagati.

Ali mu lahko pomagata vi?

64

Zlobni sosed

(PONATIS ZABRANJEN)

Mirno živi stari Marko v svoji hišici sredi vrta. Vsega ima za svoje skromne potrebe in tako se lahko nemoteno posveča svojim rožicam, ki so mu najljubše na svetu.

Zivel bi lahko kakor v raju, če si ne bi z neprevidno izrečeno besedo nakopal sovraštva svojega soseda. Ta mož je pa maščevalen in ume povrniti Marku milo za drago, tako da je Marko kar najbolj prizadet. Vsako jutro opaža shojene grede in poruvane rastline na svojem vrtu.

Marko je obupan. Sosedu ne more ničesar dokazati in tako mu ne preostane drugega, kakor da sklene s sosedom mir. Poslej je navidezno spet vse v redu ali le za kratek čas. Kmalu namreč opazi Marko, da so začele uhajati na njegov vrt sosedove kokoši, ki mu vsako jutro razkopavajo po gredah. Marko zahteva od soseda pojasnil, ali ta samo z rameni zmiguje in noče ničesar slišati. Marko je že zdavnaj temeljito zakrpal ograjo, toda kokoši še zmerom najdejo vrzeli, da mu hodijo v škodo.

Marko že ne more več spati od jeze in skrbi, pa se neke noči vleže na prežo. Ob

zori se mahoma vsujejo skozi plot kokoši in Marku se zdi, da je videl, kako se je istočasno pomolila sosedova glava izza ploča. Marko brž prežene kokoši in pri tem opazi nekaj, kar ga potrdi v sumnji, da mu skuša sosed zahrbtno škodovati.

Marko toži soseda in dobi pravdo. Kakšen dokaz je dobil proti sosеду?

65

Nenavadni poklici

(PONATIS ZABRANJEN)

V zakotni krčmi sedi za mizo več mladih ljudi, ki se pol v šali pol zares razgovarjajo o svojem delu. Prvi pravi: »Ves dan garam in kar zvlečem skupaj, mora držati, daš bi jaz sam mnogo rajši, da ne bi držalo, ampak bi se strgalo.«

Njegov sosed pravi: »Jaz pa prav nič skupaj ne vlečem, ampak še prav temeljito proč spraviljam in vendar mi gre delo prav od rok.«

Zdaj se vmeša v pogovor še ženska, ki je sedela z njimi in pripomni: »Z menoj ni dosti drugače, ne delam drugega ko venomer luknje pri luknjah pa vendar je moje delo zelo solidno in se čvesto drži.«

Natakarica, ki je poslušala te pomenke, steče vsa razburjena h krčmarju, pa mu začne pripovedovati, da ima tri norce v hiši. Krčmar nekaj časa razmišlja, potlej se pa debelo zakrohoče dekletu v obraz in mu razloži, da so to čisto pametni ljudje in da imajo te in te poklice.

Ali bi znali njihove poklice tudi vi uganiti?

Rešitev k št. 62

(S čim se je je izdal?)

Kakor se vidi na sliki, je bil poštni uradnik, ko so ga našli orožniki, gladko obrit. Ker je pa izpovedal, da je že od prejšnjega večera ležal zvezan na tleh, se je orožniku takoj sumljivo zdelo, kako da mu v 24 urah brada ni prav nič zrastle, zlasti ker se je po brkih in laseh lahko sklepalo na zelo bujno rast. Čeprav bi se obril neposredno pred napadom, bi se mu morale na bradi in na licih jasno poznati ščetine.

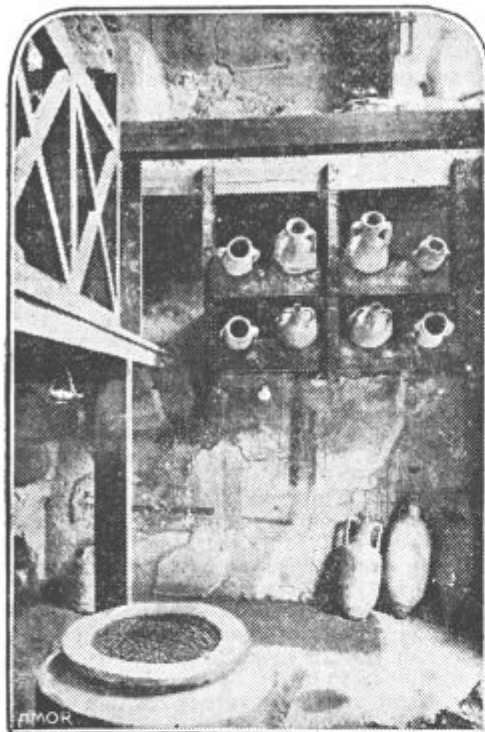
Ta okoliščina se je zdela orožniku zadosten povod za aretacijo in, kakor je pokazalo kasnejše zasliševanje, se ni zmotil.

Rešitev problema 48

1. Dh7—h1, Kd5—c6(a) 2. Se4—d6 mat.
1. Kd5—d4(b), Se4—c5 mat.

IZKOP STARORIMSKE TRGOVINE IZ HERKULANSKIH RAZVALIN

Sloviti italijanski arheolog prof. Majuri je v vzhodnem delu herkulanskih razvalin spravil na dan za celo mestno četrt novih poslopij. Ta poslopja, ki so rabila stanovanjskim namenom, so izvrstno ohranjena. Posebno zanimanje vzbujajo majhna trgovina, ki bi lahko še vedno tekmovala z onimi v ulicah Resine, mesta, ki stoji na kraju zasute starorimske naselbine. Ta trgovina meri komaj nekoliko kvadratnih metrov. Ohranila je svojo prvotno obliko popolnoma in tudi žare z oljem, žitom in olivami so v taknem stanju kakor l. 79 po našem štetju, ko je izbruh Vezuva uničil Herkulanium in Pompeje.

PREMOG KOT GNOJILO

Prof. dr. Lieske je pri raziskovanju premoga dognal, da morajo zlasti mlajše vrste n. pr. rjavi premog vsebovati neke rast pospešujoče hormone ali slične snovi. V bližini slojišč rjavega premoga se namreč opaža povsod nenavadno bujna vegetacija. Rastline kažejo mnogo večjo sprejemljivost za dušik. Po vsej priliki gre za spolnemu hormonu slične snovi, ki so navzlic vsem pretvorbam rastlinstva, iz katerega je nastal premog, ohranila skozi tisočletja svojo učinkovitost. Rast pospešujoči hormoni so se doslej lahko pridobivali samo iz semen in ekstraktov živalskih žlez. Če se izkaže, da so ti hormoni in snovi, ki jih je našel Lieske v premogu enake, potem bo znanost že v bližnji bodočnosti v stanju pripravljati žlahtna umetna gnojila izredne učinkovitosti.

Ali že veste?

...da so vse snežinke različne med seboj, čeprav imajo vse enako obliko.

...da zraste cvet rastline victoria regia nad razcvetom v 24 urah za $\frac{1}{4}$ m.

...da je imel PLATO budilko.

...da je Amerikan Peterson izumil aparat, ki dokazuje laži.

...da pride kambala kot normalno razvita riba na svet.